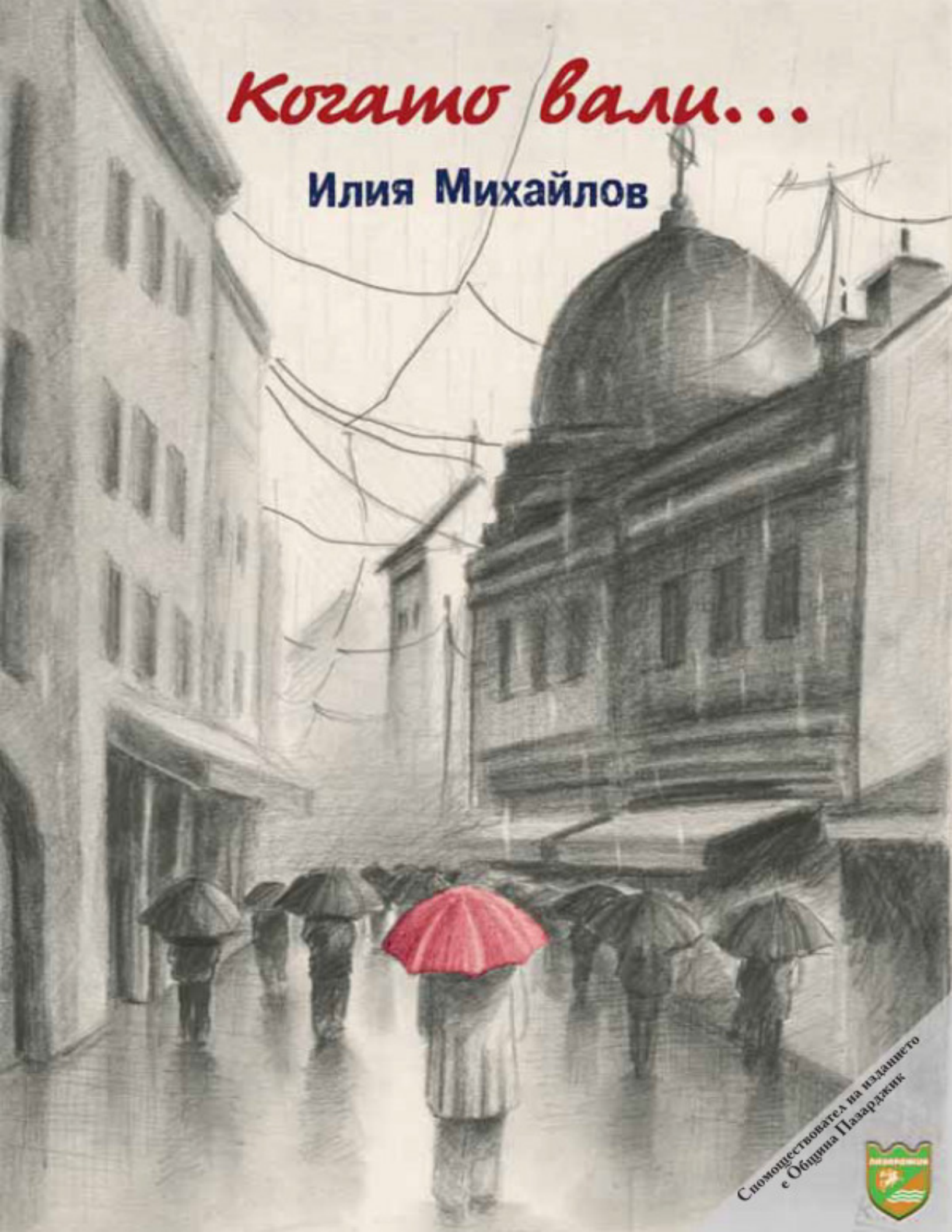

Когато вали...

Илия Михайлов

Спомощник на изданието
е Община Пазарджик

ИЛИЯ МИХАЙЛОВ

КОГАТО ВАЛИ

chitanka.info

Хората обичат да казват, че „за всяко нещо си има първи път“. Зад тази фраза обикновено се крият спотайвани цяла вечност надежди или нескопосан начин да се потърси извинение за глупави грешки и грехове.

Често забравяме за „първия път“. Едва ли помниш първия път, когато почувства как г-жа Надеждата приятелски те потупва по рамото точно когато имаш най-голяма нужда от това. Или първия път, когато ти накара някого да отвори сърцето си за теб, давайки ти всичко свое. А може би си спомняш първия път, когато усети пречистващата сила на собствените си сълзи? Съмнявам се! Някои от тези неща изглеждат толкова далечни и абстрактни — като урок по праистория в учебника за пети клас. После бавно се превръщат в мъгливи сенки върху прозореца на живота ти, който Негово Величество Времето не спира да изпотява с дъха си.

Затова вярвам, че е по-важно да помним не „първия“, а „последния път“. Последния път, когато направих добро. Последния път, когато успях да замълча и да се усмихна, вместо да обидя другия или да повторя клюка. Последния път, когато благодарих.

Тази малка книжка, уважаеми читателю, е моят „последен“ (засега) опит да поскачам на въже с великото Изкуство на думите. Не зная дали тя има някаква литературна стойност, макар че много ми се иска да е така. В едно обаче съм сигурен — всичко в нея е преминало през центрофугата на душата ми, което го прави истинско и изстрадано.

Тя няма претенциите да открива нови морални хоризонти или житейски истини. Топлата вода отдавна е факт. Това е просто моят начин, по който виждах света около себе си и хората в него през последните няколко месеца. Ще бъда щастлив, ако с нея някак те докосна и те накарам да се замислиш. Ще запомня този „последен път“,

когато съм успял да го сторя, за да повярвам, че има
смисъл да се опитам да го направя отново.

Нека бъде светлина!

Илия Михайлов

С благодарност към г-н Тодор Попов и Община Пазарджик, с чиято помощ осъществяването на този проект стана възможно!

Посвещава се на 155-годишнината на СУ „Георги Брегов“ гр. Пазарджик!

ЗАКЛИНАНИЕ

(На жена ми)

*Ще напиша името ти със
звездите на небето.*

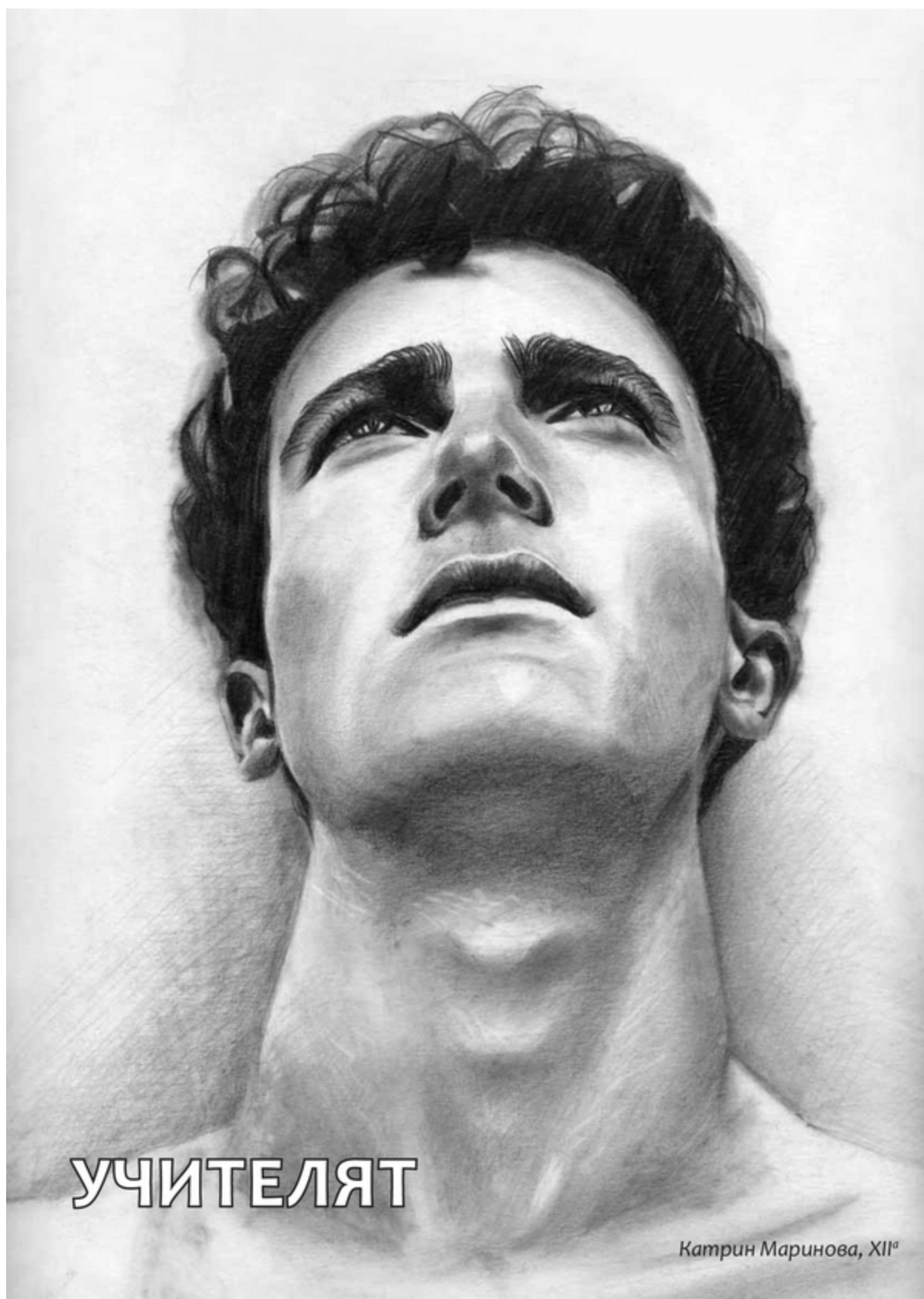
*Ще рисувам усмивката ти с
най-красивия облак.*

*Ще слея косите ти с най-
буйната кавказка река.*

*Ще извикам „Обичам те!“,
а ехото на величествения
Арарат*

*ще повтори „Обичам те!“,
„Обичам те!“, „Обичам те!“...*

УЧИТЕЛЯТ

„ТИ СИ ЧОВЕК!“

Редови български учител съм вече 18-а година. Моето училище, СУ „Георги Брегов“ гр. Пазарджик, е моята кауза. Често, когато стане дума за това, цитирам Стефан Стамболов: „И за опашката на дявола ще се хвана, ако трябва, но ще изтегля България!“. Аз бих направил горе-долу същото за „Брегов“.

За тези 18 години опознах доста черти от характера на това странно и своенравно същество, наречено Българско образование! Също толкова много други негови черти все още са ми непонятни и необясними.

Едно от нещата, в които твърдо вярва даскалът в мен, е, че децата имат нужда от уважение и респект, премерена доза доверие и постоянен деликатен контрол. Понякога им трябва малко време, за да осмислят подобно отношение, да го пречупят през своите разбирания за справедливост, но после веднага отвърщат със същото уважение.

По този повод се сещам как преди няколко години с жена ми и брат ѝ бяхме на семейно посещение в Холандия. Малък град до белгийската граница. Посетихме наши приятели — холандци. Имах щастието да видя елитен холандски лицей. Впечатлиха ме модерното обзавеждане, компютрите във всяка класна стая, редът и дисциплината. Но завинаги ще помня надписа, който висеше на една стена на първия етаж: „Ти не си просто номер в клас! Ти си човек!“.

МОЯТА ПРИЧИНА

Виждаш ли си някога как се строи къща? Как се поставят основите ѝ, за да бъде тя здрава и сигурна? Аз не съм. Но когато бях малък, имах детска играчка „Строител №4“. Беше сред любимите ми. Още тогава разбрах, че ако искаш това, което правиш, да бъде здраво и сигурно, трябва да му дадеш най-доброто начало.

В по-широк смисъл това правим и ние в СУ „Георги Брегов“ гр. Пазарджик. И особено колегите от Начален курс, които са всичко за своите ученици. Осъзнах това преди години, когато веднъж отворих случайно вратата на един от вторите класове и видях как колежката Таня Бельова преобличаше един малчуган, който беше прекалил с игрите в пресния сняг навън, а изпотената му тениска виновно лежеше простряна на парното, докато съучениците му тихо решаваха задачи.

Помня, че горе-долу по това време трябваше да водя Човекът и обществото в 3. и 4. клас. Децата не бяха свикнали с мъж учител и често ме наричаха „госпожо“. Затова и понякога се шегувам, че съм бил цели две години „госпожа“. Впоследствие постигнахме компромисен хибриден вариант и аз станах „госпожин“.

И днес мислех колко отговорна е работата на колегите с най-малките, след като влязох в 1Б клас на Ани Цурева. Когато чух как тези сладури групово изричат на глас, буква по буква, най-голямото колективно богатство, което имаме ние като българи — нашата азбука, нашето А, Б, и как малката Анелия рецитира разпалено стихотворение за светите братя Константин-Кирил Философ и Методий. И тогава сякаш разбрах как се е чувствал онзи незнаен монах черноризец през далечния IX в, докато е слушал първите славянски азбукарчета някъде в Преслав, Плиска или Охрид. Сякаш видях едва сдържаните сълзи на радост в добрите му очи и как дългата му бяла брада трепери от вълнение. И осъзнах за пореден път моята причина да бъда български учител днес — тук и сега.

ПЪРВИЯТ УЧЕБЕН ДЕН

Шофьорът изпи и последната глътка блудкаво кафе. Погледна картонената чашка с надпис „Espresso“, за да се увери, че е празна. Поразклати я с въртеливо движение на ръката, сякаш навиваше волана, и я запрати пренебрежително в кош. Посегна към джоба на ризата си, откъдето издайнически се подаваше кутия цигари. Понечи да запали, но видя часовника си, намръщи се и се отказа. Постоя още малко пред автобуса, като машинално приглаждаше с ръка измачканата си вратовръзка. Приличаше на участник в състезание за най-дълга брада, който нежно гали своята, отгледана с толкова любов и търпение.

Празният автобус миришеше на застоял въздух и уморени хора. Шофьорът бавно се настани на мястото си и увеличи звука на радиото. На фона на най-новите летни хитове от време на време се долавяше рекламният възглас: „Радио «Цици»“ (така де — „Радио «Сити»“). За пореден път осъзнах колко съм старомоден по отношение на музиката, и благодарих на брат ми за това. Никога няма да забравя онази зимна вечер на далечната вече 1984 г., когато той донесе отнякъде малък касетофон Sharp. Извади една 90-минутна аудио касета TDK и аз за пръв път чух AC/DC, което се оказа достатъчно, за да се влюбя в тях завинаги. Странно е как всяко поколение носи със себе си своята музика, своите мечти и надежди, своите страхове, които бавно се превръщат в спомени.

Сгушен на своята седалка, се опитвах да чувам в слушалките си собствената си плейлиста, заредена в телефона ми. Наслаждавах се на посланията на класическия рок и правех планове за новия ден — първия за новата учебна година. Двете червени плюшени зарчета, окачени под автобусния часовник, важно се поклащаха в такт като Махалото на Фуко. Забелязах в огледалото над шофьора, че той гледа логото на моето училище на тениската ми и казва нещо. Свалих слушалките си и шофьорът повтори въпроса си:

— Даскал ли си?

Веднага разбрах, че му е скучно и иска да си говори с някого. За мое съжаление само аз бях на разположение.

— Даскал ли си, казвам? — повтори отново той.

— Опитвам се — отговорих отегчено аз с надеждата да прогоня нахалната конска муха на неговото любопитство.

— Как така се опитваш?

Мислех как да му обясня, че според мен човек първо трябва да разбере колко много не знае за една работа, колко много трябва да я учи, преди глупаво да си въобразява, че я върши добре. Дори отворих уста, за да му го кажа, но в този момент плахото септемврийско утро нежно погали лицето ми като пръсти на кадифена ръкавица.

Секунди по-късно шофьорът философ изстреля поредното си предизвикателство към мен:

— Ех, лесна е твоята! — въздъхна огорчено той. А после така напсува притежателя на някакъв червен опел, който го изпревари, че усетих как двете ми уши се изчервиха от срам като благородни девици от пансион.

— Увеличиха ви заплатите. Работите по половин ден. Имате два месеца отпуска. Нямайте норма да гоните! Вие сте построили социализма бе! Кой като вас?!

Докато слушах тази поредна шофьорска провокация, неволно се усмихнах. Осъзнах, че ако това се беше случило преди години, щях разпалено да се впусна в режим на обяснение. Щях да му кажа, че аз съм учител не само от понеделник до петък, че аз и колегите ми живеем с проблемите и радостите на децата ни. Щях да му обясня, че резултатите от учителския труд няма как да покриват никакви норми тук и сега, защото те се виждат след години. Щях да му изкрещя, че няма представа колко трудно и красиво е да запалиш любопитството и свещения стремеж към знания у младите хора от ХХІ в. Няма съкратен вариант на упътване за това, който да изтеглиш в pdf формат и да го стартираш с един клик.

Щях да му кажа, че от мен и от другите „даскали“ се очаква да бъдем партньори с родителите в т.нар. „образователно-възпитателен процес“, но много често нашите „партньори“ от години са „бели роби“ в Гърция, Испания, Англия и къде ли още не. Жертват себе си в името на децата си, които ние, в клас, се опитваме да направим добри и образовани хора.

Щях да... Щях, но не казах нищо. Продължих да мълча. Усетих как Чувството ми за справедливост се задъхва от поредния си

астматичен пристъп, а Търпението ми стои смело до него и се опитва да го успокои.

Беше време за слизване. Изведнъж си казах „По дяволите, мъжки! Защо не му отвърна? Защо се държа като Махатма Ганди?!“.

Автобусът спря и шофьорът отвори вратите. Погледна ме и вяло ми каза:

— А, да — честит първи учебен ден!

— Благодаря — отговорих аз. — Довиждане!

Слязох. Сложих си слушалките. Зазвучаха музиката на „Нова генерация“ и гласът на Митко Воев: „Корабът ще си пътува в морето от неща...“.

Пред баничарницата на спирката вече имаше опашка от гладни и сънени мъже в работни гащеризони. Едно такси направи забранена маневра и бавно изчезна в далечината.

ВЪЛШЕБНИЦИТЕ И ВЪЛШЕБСТВАТА

Гледах видеото им, което бяха пуснали на живо във фейсбук, и не спирах да им се радвам. Той и тя — двама млади хора, които се обичат, зажаднали един за друг след няколкомесечна раздяла. Времето така и не бе успяло да спре устрема им един към друг. Само го бе забавило за кратко. Приличаха на двама алпинисти, които току-що бяха изкачили своя връх Щастие. Радваха се един на друг, гледаха се с копнеж и от време на време крещяха на света, че се обичат, че са заедно — напук на разстоянието и шибаните обстоятелства. Написах „Сладури!“ под видеото им и си спомних, че всъщност те бяха израснали пред очите ми — там, в нашето училище. Те и толкова много деца като тях през годините. Сигурно остарявам, но това е нормално, нали?!

Замислих се колко мразя клишетата, особено онези словесни патерици, които сами се навират пред очите ти, когато се оглеждаш с надежда за бързия влак на своята оригиналност, а той често закъснява безсрамно. Мразя ги, но понякога и откровено им се възхищавам. Като истинско дежавю, особено по 24 май или 1 ноември, ме преследва любимата мантра на едно от най-странните и нелогични създания — българското общество. Мантра, посветена на учителството.

Разни чичковци и лелички излизат по телевизията и радиото и говорят как „учителската професия не е за всеки“, както и че „да си учител — това е призвание“ и пр. и пр. През годините изпадах в ярост, равняваща се по сила на шоколадов глад и въглехидратна недостатъчност, слушайки подобни твърдения. Виждах в това лицемерната безпомощност на българина да оцени по достойнство всичко, което аз и моите братя и сестри по професия правим или се опитваме да правим в клас.

Спохождаше ме желание авторите на подобни шаблони да бъдат разпъвани на кръст, подлагани на древни китайски мъчения или поне разходени из някое подземие на Светата инквизиция, за да платят за своите високопарни и фалшиви думи, празни от смисъл и съдържание.

След вече 19 години плуване класически стил в откритото море на българското образование обаче разбрах, че някои от тези изтъркани

като стар панталон фрази по адрес на нашего брата, редовия български даскал, са истина — чиста като детска сълза и проста като шопска поговорка. Вече съм сигурен, че най-важното условие да си учител, е да умееш да вярваш във вълшебства, а с течение на времето — да се научиш сам да ги правиш. Не е ли вълшебство да видиш как някой пораста пред очите ти? Какво, ако не вълшебство, е способността за 40 минути да пренесеш 25–30 млади дами и господа, на 12–13-годишна възраст, по бойните полета на Гръко-персийските войни или на някой средновековен рицарски турнир, да отговорите на въпросите след урока и да обсъдите историческите извори? А щом звънецът бие, да се върнеш с всички тях в класната стая и заедно да се втурнете в Голямото междучасие. Вълшебство е да накараш един малък човек да повярва в себе си и във възможностите си, защото с твоя помощ е проумял причината, поради която за фараоните в Древен Египет се строели пирамиди. Не е ли вълшебство да запазиш онази невидима духовна връзка, тънка като арменско чувство за хумор, която свързва теб и порасналите вече деца, напуснали училище в търсене на своя старт в живота? Те отдавна са вече някъде там — в София, Лондон или Ню Йорк, но пазят и носят със себе си образа на своя любим вълшебник и неговите вълшебства, запомнени завинаги.

Е, има и вълшебства, които понякога не работят особено добре. Като например способността да убедиш същите тези хора да си напишат упражненията в учебната тетрадка без „страхум Божи“, а ей така — по убеждение. Има и случаи, в които, колкото и да е сръчен един вълшебник, колкото и вълшебства да умее, той все пак е безсилен пред притегателната сила на Негово Величество смартфона и най-новата „зарибяваща“ игра, изтеглена току-що от Google Play. Толкова е готино да я започнеш или продължиш в час, докато вълшебникът срещу теб се опитва да ти разясни реформите на император Ираклий във Византия в началото на VII в.

С вълшебствата е така — невинаги се получават както трябва. Но и те, и вълшебниците ще съществуват, докато някой им вярва и се нуждае от тях.

РУСАЛКИ

Всеотдайното октомврийско слънце упорито се опитваше да се провре през щорите на кабинета — като закъснял ученик, който бърза да хване поне края на този трети по ред час. Палаво осветяваше детските лица и се отразяваше в кръглия часовник, който бях купил на промоция от Jysk в началото на учебната година. Според този строг педант оставаха само няколко минути до края на часа и началото на най-обичаното от всички време в училище — голямото междучасие.

Вече бях дал домашната работа за „другия път“ (култов израз с особено значение и многопластов смисъл в училище) — речника с понятията и упражненията в учебната тетрадка. Довършвахме въпросите след урока, които отчаяно се интересуваха от бита и поминъка на славяните и прабългарите, когато най-после чухме звънеца и първите представители на тези два народа от 6-и клас изхвърчаха навън.

Спомних си, че днес е четвъртък, а аз съм дежурен на третия етаж. Обичам да правя това. Обичам да бъда част от тази истинска магия от весел шум, глъчка, щастливи деца, които палаво се гонят и си играят по коридора, стискайки в ръка започнат вече сандвич или отгризната ябълка.

Двама-трима малчугани от 5-и клас плахо се подаваха през вратата, гледайки жадно. Сякаш събираха самочувствие и те да се включат. Толкова много им се искаше. Толкова много им се играеше. Пламъчетата в очите им ги издаваха, но все още не се бяха пристрашили. Нищо чудно да го сторят още утре, когато голямото междучасие пак ще дойде като чакан и желан гост. Хубаво е, когато малките радости се случват често. Трябва да си смел, когато си дете. Децата са много по-смели от нас — възрастните, много по-готови да правят това, което чувстват, много по-истински.

Като шериф от Дивия запад бавно обхождах коридора, стиснал в ръка вместо револвер — зеления дневник. Следях отвисоко и отблизо как се развиват Игрите на Радостта в тези така кратки 20 минути. Направих поредната добродушна забележка на двамата млади мъже,

които бяха решили да стигнат по странен начин до тоалетната. Единият носеше на гръб другия и на всеки няколко крачки се сменяха. Пернах приятелски зад врата Божидар, който тичаше с бясна скорост, като вестносеца от Битката при Маратон, а в ръката му се развяваше найлонов плик, от който ми се усмихваха звездите на световния футбол, настанили се удобно върху лепещи картички. Казах му да намали скоростта и да си върже обувката, за да не предизвика някое ПТП в коридорния трафик.

Само няколко метра по-нататък пред мен изникна друг млад момък на крехката възраст от 12 години и без да губи време, изстреля направо срещу мен въпрос, какъвто за пръв път някой ми задаваше:

— Госпожо... ъъ, така де — господине, съществуват ли русалки?

Странно е как понякога изненадата се стоварва върху нас. Като че ли някой, някъде от много високо, ме беше улучил по главата с думи.

Спомних си как бяхме говорили наскоро за вярата. Как се опитвах да твърдя, че ние сме това, в което вярваме, че колкото и странно да звучи, днес — в ХХІ-ви век, се налага да променяме ренесансовия алгоритъм „Трябва да разбере, за да повярвам!“ на „Трябва да повярвам, за да разбере“. Понякога наистина върши работа. Понякога...

Трябваше да отговоря бързо и искрено.

— Русалки ли? — казах аз, за да спечеля още малко време. — Съществуват, разбира се! Трябва само да вярваш в тях.

Само секунди след моите думи звънецът оповести безмилостно края на междучасието. Младият търсач на истини ме погледна странно и бързо се шумугна в класната стая. Аз също се отправих към 306-и кабинет. Над мен табелата светеше „ЧАС“.

ЕДИН СРЕДНОВЕКОВЕН ДЕН

Да преподаваш антична и средновековна история в пети и шести клас, е отговорност с високо ниво на трудност и очарование. Много често се чувствам като художник, който създава с думи, картинки и малки клипове първата представа за една или друга епоха в главите на тези чудесни деца, които безкрайно обичам.

Ако си се постарал и си „рисувал“ добре, много от тях бързо се влюбват в г-жа Историята и остават в плен на харизмата ѝ за цял живот. Забелязал съм през годините, че и най-малките детайли са от значение, за да бъде историческото мислене на децата коректно, за да не остане някой с впечатление, че Карл Велики е носил маратонки, а Ахил и Хектор първо са се скарали по телефона.

Всичко започва, след като поздравя с „Добър ден, добри хора!“, а децата ми отвърнат „Добър ден, добри господине!“. Посланията в училище са много важни и имат страшна сила. А не се сещам за друго, по-подходящо от това да бъдем добри един към друг, колкото и трудно да изглежда понякога.

Опитвам се да помогна на тези млади дами и господа да се докоснат до епохата, да я „помиришат“ и да усетят поне за миг вкуса ѝ, защото вярвам, че е възможно.

Е, понякога те си обясняват нещата по свой начин, но така се раждат крилати мисли, които ме умиляват и усмихват деня ми. Нещо като обяснението, че фараон е „египетски цар, увит в хартия“. Или като отговора на въпроса „Защо древногръцките богове се месели в живота на хората?“ — „Защото им е било скучно“. Какво по-логично от това? Мисля, че много често ние, възрастните, много усложняваме нещата и в това ни е проблемът. Друг млад историк пък ми беше обяснил, че рицар — „това е човек, който се бие на кон, а жените го харесват“, а аз просто им бях показал рицарски турнир и бях споменал за „дамата на сърцето“, на която рицарят посвещава победите си.

Този ден трябваше да говорим за всекидневния живот в Европа през V-XI в. „На всичкото отдолу“, както казва Жането Цветанова (клишетата са за това, за да воюваме с тях), беше и трети час. А да

говориш за Ранното средновековие с хора на 12 години точно преди Голямото междучасие, е истинско предизвикателство. Все едно да се опитваш да вкараш група гладни мъже в художествена галерия, а наблизко някой да пече на скара кюфтета. Така си е. Още древните гърци са го казали: „Храната прави борбата!“

Реших да повикам на помощ музиката. Първо гледахме кратко видео със средновековни танци, което обаче предизвика само откровен смях. Леко огорчен, пристъпих към поредната си образователна провокация.

— Ще направим един малък експеримент — казах с плаха надежда.

— Какво е „експеримент“? — ме попита един млад мъж.

Не се разколебах. Обясних набързо и продължих:

— В следващата една минута си затворете очите и устите. Ще послушаме малко средновековна музика.

Пуснах файла и се загледах в детските лица пред мен. Въпреки затворените им очи сякаш видях онези палави пламъчета в тях и усмивките, които една след друга бавно се разливаха в някакво особено блаженство.

За добро или лошо звънецът скоро оповести края на този средновековен час и малчуганите изхвърчаха навън като коркови тапи на Нова година.

Една млада дама остана последна, прибирайки бавно учебника и тетрадката в раницата си.

— Как си, моето момиче? — попитах я аз уморено. — Всичко наред ли е?

— А, да. Просто ми е едно такова... „средновековно“ — отговори ми детето. Усмихна ми се и излезе.

Почувствах се странно удовлетворен. Взех дневника в ръка и бавно се отправих към учителската стая. Беше ми едно такова леко на душата. Имах нужда само от един чай.

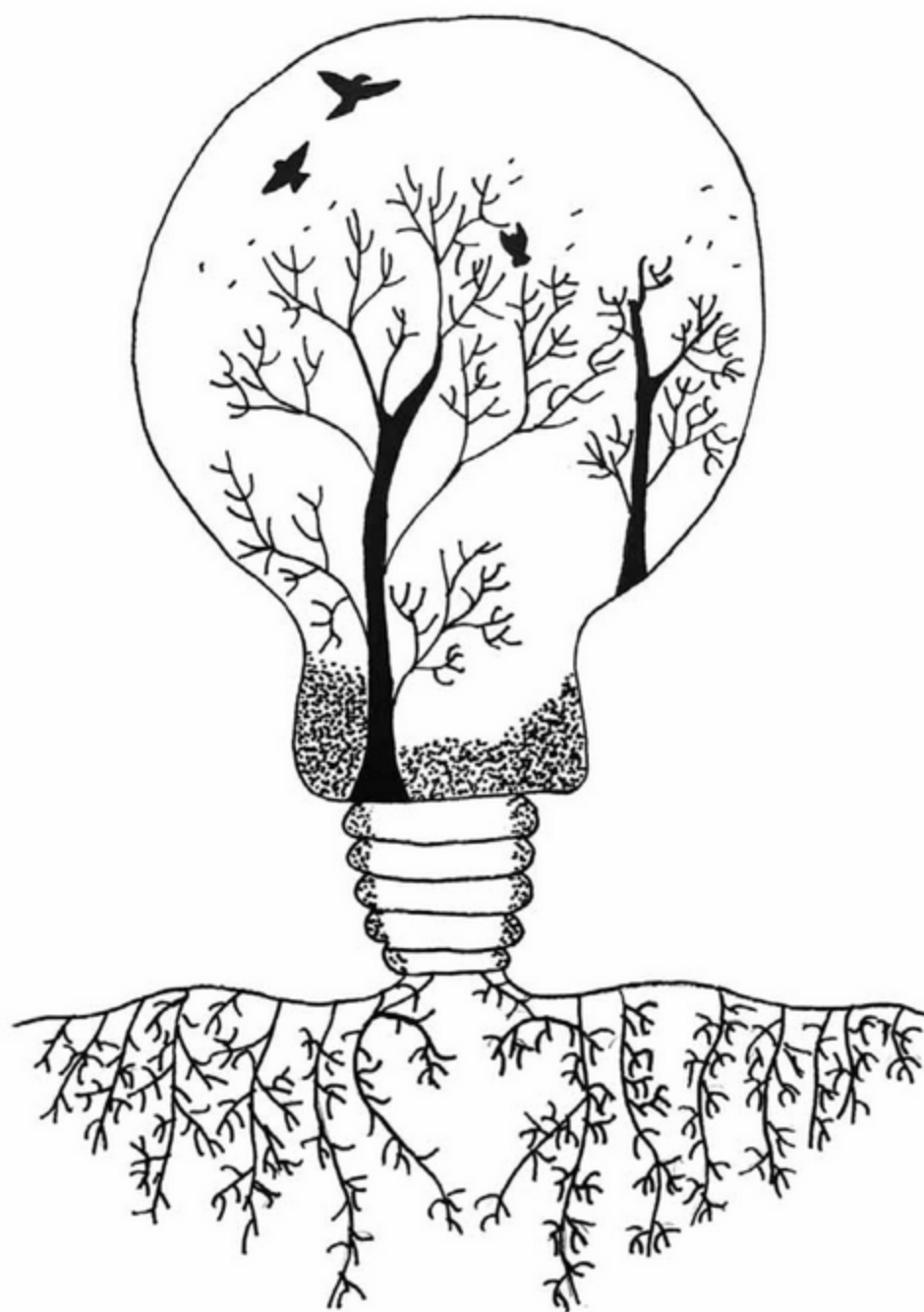
МАЛКИТЕ МОМЕНТИ

За онези, „малките“ моменти в училище. „Малките“ моменти в малките междучасия, в които тичаш до учителската стая след поредния час. Превключваш бързо от проблемите на Османската империя през XIX в. към причините за Великото преселение на народите и последиците от него. Купеното рано сутринта кафе отдавна се е превърнало в някаква студена кафява загадка, а телефонът ти показва няколко неприети повиквания.

Мислиш какъв доклад или отчет все още не си представил и дали някое дете от твоя клас не отсъства, за да звъннеш веднага на родителите. И въпреки всичко намираш секунди да забележиш безбройните детски лица, погледите, пълни с уважение, добронамереност или чисто детско любопитство. Намираш време да отговориш на усмивките, подарени ти толкова щедро. Дори ще се поспреш за миг. Ще успееш да дадеш уж набързо и между другото поискан съвет. Ще споделиш някоя толкова важна житейска истина, която си изстрадал и проумял навремето, защото би искал да предпазиш някого от някаква грешка. И ще прочетеш едно голямо „Благодаря!“ в нечи очи. А после просто ще смениш дневника и ще се приготвиш за новия час, защото десетте минути вече са свършили.

За тези, за „малките“ моменти си мисля, които често остават недозабелязани, недоуловени, но винаги са дълбоко преживени.

АВТОБУСЪТ

АВТОБУСЪТ

Елена Костадинова, XII^а

ПЪРВАТА ЗА ДЕНЯ

Ранното ставане е преднина, която имаме пред другите във вечното състезание с тях, а понякога и със самите себе си. Това са онези няколко крачки, с помощта на които откриваме разни истини за света преди останалите. Така се случва понякога дори без да го искаме. Онези няколко вдишвания, с които живеем и остаряваме по-бързо. Изпращаме уморената нощ там, откъдето е дошла, за да си отдъхне. Посрещаме нетърпеливия нов ден. Той се показва плахо — онзи малък силует в началото на улицата. А после нарамва на гръб огромната си раница с очакванията, надеждите и страховете на хората и се втурва сред тях, за да ги убеждава, тревожи и подсеща. Сигурно е ужасно трудно и отговорно да бъдеш Нов ден! Някой винаги ще е недоволен от теб. Друг ще те ругае заради лошия си късмет. Трети ще те приема за даденост, без да те цени, мислейки си глупаво, че си поредният, че „утре“-то му е гарантирано, че него винаги ще го има. Дали?

Половината от мен отказваше да се събуди. Не помогнаха нито двете силни кафета, нито молбите на горкото ми чувство за време.

Вървах към спирката, а осветените улици бяха толкова тихи, че можех да чуя как ранобудният майстор от близката баничарница реди пластмасовите шишета с боза и айрян в хладилната витрина. Един истински сутрешен ритуал на този жрец в храма на баниците и тутманиците. Подготовка за нашествието на хората, търсещи храна, което се очакваше малко по-късно. Странно е как всяка сутрин това Велико преселение на гладните се повтаря.

Самотната улична лампа стоически даваше последните минути от своето нощно дежурство, готова сякаш да рапортува пред кафемашината срещу нея: „Без произшествия!“.

Сутрешната исихия^[1] наруши познат шум. Някъде в улиците зад гърба ми беше камионът, който всяка сутрин прибираще боклука от казаните под веселите подвиквания на хората в него. Като че ли някаква рок банда бе тръгнала на дълго турне, за да представя новия си албум. Мисля, че хората, които вършат тази работа, са сред най-позитивните и шегуващи се.

Студът небрежно ми показва визитната си картичка и аз ускорих крачки към спирката. Само няколко мига по-късно автобус №12 вече бе отворил любезно вратите си пред мен като примамливо предложение за онлайн пазаруване. Какви ги говоря, по дяволите?! Нали Черният петък мина вече?! Ей, в какво време живеем, ей! Черен петък! А ние едно време — Черен Петър! Остарявам, ей! Остарявам и това си е!

Настаних се удобно в полупразния автобус и зачаках онзи сакрален момент, в който идва намръщената кондукторка. Аз ѝ давам парите си, а тя, без да продума, къса един малък билет, пъха го грубо в ръката ми и с поглед ми казва: „Разкарай ми се от очите! Смяната ми свършва чак в три следобед!“

Каква беше изненадата ми, когато средна на ръст жена на почтена възраст ме приближи. Ако не беше сивото ѝ елече, на което пишеше КОНДУКТОР, можех да се закълна, че съм я виждал в някой от романтичните филми по сценарии на Розамунде Пюлхер, които понякога гледаме с жена ми по „Диема фемили“ през уикендите.

Дамата ми се усмихна дружелюбно и каза:

— Добро утро!

Подадох ѝ двата си метални лева, а тя с ловко движение откъсна един билет и ми го подаде. Направи го с лекота, грация и финес. Дори си помислих, че е карала някакви специални курсове за това и е получила поне категория С.

— Момент! — каза жената, бръкна в черното платнено портмоне на кръста си, подаде ми левче и ми се усмихна широко. — Ето рестото! А заедно с него Ви подарявам и една усмивка, първата ми за деня!

Изненадата ми беше толкова голяма, че успях само да смотолевя нещо, което и аз самият не разбрах. Има такива моменти. В тях разбирам всички ренесансови хуманисти. Това са мигове, в които Вярата ти в хората, която досега се е криела засрамена някъде, изведнъж изскача пред теб, плези ти се и ти подвиква:

— Видя ли, глупако? Тук съм! Тук съм все още! И ти си тук, и другите! Спри да ги обвиняваш! Не е трудно! Зная го от опит!

Слязох зашеметен на автогара „Юг“. Купих си билет и зачаках. Автобусът за Пазарджик скоро паркира, а аз тръгнах към него. Решен да предам нататък усмивката и Доброто, които получих преди малко от кондукторката, подадох билета си на шофьора, поздравих го и му се усмихнах. Той ме погледна кисело и промърмори:

— Хайде качвай се по-бързо, че закъснявам!

После затвори вратите след мен, отпи от картонената чаша кафе пред себе си и потеглихме.

[1] исихия — ἡσυχία (гр.), спокойствие, тишина, уединение. —
Б.авт. ↑

„НА МНОГО МЕСТА В СТРАНАТА“

Сутрините през февруари приличат на вещественни доказателства срещу зимата, която хората вече са изправили на съд в желанието си да се отърват от нея. Размахват гневно пръст под носа ѝ. Обвиняват я за лошото си настроение и мързела си и лицемерно си обещават да бъдат по-добри, когато „пукне пролетта“. Коледните послания и красивите зимни емоции, които доскоро са споделяли във фейсбук, вече са прибрани на сигурно място — някъде там при старите играчки за елхата.

Нощта усеща, че се смалвява като прана детска дреха, но отказва да слезе от простора, където февруарският вятър продължава да я подмята в различни посоки. До нея новият ден рисува облаци по небето, докато нетърпеливо чака реда си.

Крача уверено към автобусната спирка, устремен към блажената рутина на своето ежедневие. Заобикалям няколко традиционни препятствия на градския пейзаж: паркираните по тротоара коли, две големи локви и казаните за боклук, които някой е подредил като барикадите в Париж от времето на революцията. Не е вярно, че хората обичат предизвикателствата и изненадите. Не вярвам в това. Те се нуждаят от тях, за да си доказват разни неща, но едва ли ги обичат така, както уютната сигурност на познатото, понякога до болка, ежедневие.

Качвам се в малкия бял автобус по линия №16 и за пореден път си давам сметка, че това е още едно от местата, в които се чувствам като Гъливер в страната на лилипутите. Залепвам веднага за задното стъкло и гледам как бул. „Руски“ остава зад мен, окъпан в светлината на уличните лампи. Вече знам защо българите толкова обичат да гледат назад в миналото. Причината е проста като играчка от яйце на „Киндер сюрприз“ — ние всъщност се страхуваме от бъдещето, а някои дори не вярват в него.

Автобусът бавно подминава предпоследната спирка, на която няма никого, но само няколко метра по-надолу изведнъж набива спирачки и отваря врати. Една едра жена, увита в голям кожух, бавно

се качва. Прилича на събудена от зимен сън мечка. Кожухът се настанява зад шофьора, вади картата си за пътуване и казва с дрезгав глас:

— Благодаря много за добрината!

Шофьорът, който удивително прилича на Йода от „Междувездни войни“, се усмихва доволен под мустак:

— А, няма защо. Човещина е. А за добрината баба ми казваше, че е като фасула — просто нещо, дето е тук при нас, между хората. Само дето никой вече не ѝ се радва и не я цени.

— Да, наистина — отговаря кожухът. — Точно като фасула.

Време ми е вече да слизам, а така ми се иска да послушам още малко мъдрост в тази февруарска сутрин, но няма как.

„Днес ще преобладава облачно време. Ще духа слаб североизточен вятър. Очакват се слаби превалявания на много места в страната...“ — осведомява ме информационният бюлетин на БНР. „Да — мисля си аз, слизайки, — на много места в страната...“

КОНЧЕТАТА

Тази вечер не беше по-специална с нищо. Просто началото на Световното първенство по футбол. Обичах тази игра навремето, когато все още парите не бяха унищожили нейното очарование, когато на терена все още имаше джентълмени, а не метросексуални лигльовци с оскубани вежди.

Жена ми беше твърде уморена и си легна, но аз реших да догледам мача. На почивката между полувремената излязох на терасата да се порадвам на красивата юнска вечер. Небето над мен беше ясно и осеяно със звезди. Сякаш някакъв добър магьосник беше разперил огромния си плащ над Пловдив. Мирис на лято и бензин от близката бензиностанция напомняха за уморения от жегата градски ден, който си беше отишъл, оставяйки навън удобните си чехли, за да ги обуе бос отново утре сутрин.

Напрягах слуха си да чуя щурците, но успях да уловя само тихия тътен, който идваше от Марица. Реката разказваше своите спомени, споделяше тайните си и търсеше Хераклит, за да го попита дали все още вярва в онова, което беше казал преди няколкостотин години за нея.

Кафенето долу все още работеше. Чувах гласовете на двама-трима души, които явно не се интересуваха от най-голямото спортно събитие на годината и тихо си говореха.

— Страхувам се от змии — каза единият от гласовете.

— Мен пък ме е страх да се доверявам, майна. Голям проблем ми е. А може би е за добро — сподели вторият глас.

— Ебаси проблемите! — възнегодува глас номер три.

— Що бе? Ти не се ли страхуваш от нещо? — попита първият глас.

— Страхувам се, майна! И аз се страхувам — каза глас номер три.

— От к'во те е страх? — попита вторият глас.

— Страх ме е — отговори сериозно глас номер три, — страх ме, че имам само 10 кинта, майна, а цигарите ми свършиха и не знам как

ще я карам утре.

Последва добродушна колективна псувня с тон на комплимент, а после тримата избухнаха в смях.

Да, трудно се изправяме срещу страховете си, но лесно свикваме с тях. Надигаме се понякога на пръстите на своята решителност. Правим опит да ги погледнем в очите. Крецим на ум, а после усещаме студената пот на безсилието, която се стича по гърба ни.

Спомних си как като дете майка ми ме водеше да ме подстригват във фризьорския салон под Битовия комбинат в Пазарджик, който в началото на 80-те години на миналия век всички наричаха просто „Кончетата“. Причината беше, че там имаше дървени кончета и слончета, облепени със захабена изкуствена кожа, на които седаха деца, докато ги подстригват. Няма да забравя онзи странен смесен вкус на сълзи и сополи в устата си, когато бях на 6 или 7 години и яхнах за пореден път едно червено конче. Една мила ниска добродушна леличка ми нахлузи бял чаршаф, усмихна се и хвана ножиците в ръка. Това беше сигнал за мен да усиля децибелите на своя плач, с който протестирах срещу скъсяването на моята безценна коса. Забелязал съм, че децата са особено чувствителни към своята прическа.

Изведнъж тя остави ножиците, погледна ме в огледалото и каза:

— Искаш ли да те науча на нещо? Когато те е страх, просто затвори очи и си представи някое много красиво място. Мисли си за него и страхът ще изчезне. Искаш ли да опитаме още сега?

Аз затворих очи и си представих зелената поляна пред нашия блок в „Младост“. Видях една топка пред себе си и хукнах след нея. Не помня колко време съм я гонил, но отворих очи едва когато чух леличката да казва: „Готово, моето момче! Честито!“.

А после майка ми ми купи най-вкусния сладолед във вафлена фунийка от един добродушен възрастен циганин с малки бели мустачки, облечен в бели дрехи и с малка бяла шапчица на главата. Заслужавах награда, бях добро момче.

Докато отварях една по една стаите на детството ми през годините, често ми се налагаше да използвам наученото в „Кончетата“. Просто така се случи. Животът понякога е голям инат, прави каквото си е наумил, мрази да дава обяснения и често се присмива на хората, които говорят от негово име с цитати и заучени фрази.

На другата сутрин се качих на автобуса за Пазарджик. Заех обичайното си място. Ние — постоянно пътуващите — сме странна порода. Мълчаливо сме установили свой „Правилник за вътрешния ред“ и упорито го спазваме — всеки сяда на едно и също място, говорим тихо и се преструваме на много заети. Нещо като „Бушидо на пътуващия в автобус“, което има право да нарушава само шофьорът, и то невинаги.

Автобусът пое по „Априлов“ и след няколко метра спря. Беше традиционното сутрешно задръстване. Гледах вяло през прозореца и се опитвах да категоризирам по важност задачите за деня.

Погледът ми изведнъж се спря на една слаба млада жена с кърпа на главата. Тя пиеше сутрешното си кафе пред Онкологичния център. Може би съм я зяпал просташки, защото в първия миг се смути, а после изстрадалото ѝ лице се разля в топла усмивка, която ме прободеше дълбоко отляво.

Само час по-късно вече вървах по слънчевите прашни улици на моя малък Пазарджик. Наближавах Колоната и не спирах да мисля за жената и тежката болест, с която се бореше. Усетих колко много ме е страх, точно пред мястото, където някога се намираха „Кончетата“. (Днес там отново има фризьорски салон, но през стъклата вместо кончета се виждат надписи: МАНИКЮР, ПЕДИКЮР, Christian of Roma.)

Спях за миг и замижах, за да изпробвам старото вълшебство. Опитах се да си представя плажовете на о. Корфу и кристалните води на Йонийско море, да усетя нежния допир на вятъра. Вместо това обаче пред мен изплува отново лицето на младата жена с кърпа на главата, която мило ми се усмихна.

Отворих очите си, поех голяма глътка въздух и бавно се отправих към Градската градина.

БЪДЕЩЕ

Февруарският сняг е като своенравен йоркширски териер. Прави каквото му скимне. Идва, когато си поиска, без да предупреди никого. Задържа се кратко, колкото да замирише на зима и хората да успеят да се снимат за спомен с него. И после бавно изчезва в монотонния звук от капчуците и в малките тъжни локви по улиците. Само тънкият скреж по голите клони на дърветата и колите напомнят за него.

Гледах всичко това през мръсния прозорец на автобуса и чаках търпеливо кога шофьорът ще реши да потеглим. Наблюдавах този млад мъж вече няколко седмици. Мълчаливата му и безизразна физиономия ме караше да мисля, че светът го беше обидил жестоко с нещо. Може би затова той явно се беше заклел да не говори с никого и да си отмъсти на човечеството, като не пуска парното в автобуса.

Въпреки тази дребна неуредица бях готов да се втурна с бързи крачки към света на Ивайло Петров и неговата „Хайка за вълци“ веднага щом тръгнем. Тази книга ме убеждава, че ако все пак можем да говорим за някакво наше, общобългарско, колективно богатство, то това е българската литература.

Точно в последния момент видях с периферното си зрение как два силуета, мъжки и женски, се качиха, и чух как седнаха зад мен. Много скоро силуетите се материализираха в гласове зад гърба ми.

— Да не съм луда? Да стоя в тая скапана държава и да работя накъде за 500 лв?! — каза женският глас.

Веднага разбрах, че ставам свидетел на важен разговор, започнат много по-отдавна тази сутрин.

— Абе к'во съм седнала да ти обяснявам! Ти знаеш ли, че Катето вече от половин година е в Германия и взима по 1200 евро? А ние с теб к'во? — продължи женският глас, пълен с възмущение от тази явна социална несправедливост.

— Моля те, успокой се! — каза мъжкият глас с достойнството на вълнолом, готвещ се да поеме върху себе си следващите вълни на негодувание на спътницата си. — Другата седмица започвам на новата работа.

— И к'во от т'ва? — чух отново женския глас. — Ще ти вземат здравето за някакви смешни пари!

— Не е чак толкова зле! — промълви мъжкият глас в своя защита. — Ще можем да си плащаме наема и дори да спестяваме за сватбата.

Последва кратка пауза, изпълнена с неловко мълчание и тихо напрежение. Дори вече не усещах студа в изтръпналия си нос.

— Абе за к'ва сватба ми говориш!? — каза най-после женският глас, разрязвайки като самурайски меч завесата на тягостната тишина. — Как ще живеем? С какво ще се издържаеме? С твоята смешна заплата и пенсията на майка ми? Как си го представяш?

Гледал съм много научнопопулярни филми и познавам някои от по-известните вулкани по света. Но вече съм сигурен, че у хората също дремят много и различни вулкани. Като този на болката и разочарованието, който чух да изригва зад гърба ми в този момент.

— Как така? — каза мъжкият глас. — Аз те обичам! Не разбираш ли?

— Любов?! — отвърна с насмешка женският глас.

— Да! Любов! Обичам те и искам да остареея с теб! Не разбираш ли? — чух отново мъжкия глас.

— Колко романтично! Да остареем бедни в някой старчески дом! Стига, моля ти се! Не ме разсмивай!

Не съм играл карти от години, но явно съм запазил инстинкт за това, защото ме налегна онова картаджийско усещане за „последно десет“. За някакъв последен жокер, който ей сега някой от двамата щеше да хвърли на масата.

— Ами детето? — каза мъжкият глас, а аз си помислих: „Колко мразя да съм прав!“. — Бременна си! Какво ще стане с детето?

Мълчанието отново изпълзя някъде изпод седалката с лекета и постоя там няколко тягостни секунди. Без да се усетя, наострих уши и очаквах отговора на този последен опит за щастие на двамата мои анонимни спътници.

— Реших вече — каза разтреперан женският глас. — Ще го махна. Говорих с една приятелка...

Усетих, че гърлото силно ме стяга и с ръка разхлабих яката на пуловера си. Автобусът вече криволичеше бавно по улиците на Пазарджик. Станах и се приготвих за слизване. Нещо в мен настояваше

да се обърна назад, за да видя как изглеждат тези двама души, които ме бяха направили неволен свидетел на своите проблеми. Не посмях обаче да се обърна. Гледах право пред себе си. Там ме очакваше моето бъдеще. Пред двамата беше тяхното.

ГРАДЪТ НА МЕЧТИТЕ

Събудих се със священото желание да започна всичко отначало. Моментът беше съвсем подходящ — ранната сутрин на поредния понеделник. Чувството е странно. Все едно че започваш мисия на някоя компютърна игра — предполагаш, че знаеш какво следва, какво трябва да свършиш, откъде да минеш, но си имаш едно наум. Нещо непредвидено може като нищо да те обърка и да видиш надписа „Game over“ на монитора. И докато в играта започваш всичко отново с един клик върху „Play again“, в живота нещата стоят по друг начин или може би висят по друг начин. Вече не съм сигурен. Хубаво би било да имаме под ръка един такъв бутон „Играй отново!“. Толкова много чакане щяхме да спестим, толкова много ранени надежди. Но и тогава може би някои биха го използвали прекалено често в сравнение с други, страхуващи се да го натиснат. Ей, няма справедливост и това си е!

Едно странно понеделнишко дежавю.

Включих компютъра за сутрешния си джогинг из нюзфийда на фейсбук — „най-големия клюкарник“. Странно! Ако е така, какво тогава правят в него тези изтънчени и високо морални хора с възвишени ценности, които го наричат по този начин!? Но това е друга тема.

Загледах се в един откъс от българския игрален филм „Хан Аспарух“. В него невероятният Стойко Пеев съобщаваше на българите, че тук ще бъде тяхната нова родина, призовавайки идните поколения да я обичат и пазят.

Отпих от кафето си и си спомних как преди няколко дни ме попитаха дали съм „русофил“ или „русофоб“.

— Нито едното, нито другото — отговорих аз.

— Е как така? — зададе ми помощен въпрос съответната личност.

— Ами така! — отговорих. — Опитвам се да бъда българофил. Опитвам се да мисля на по-високо ниво — с какво и как един

обикновен даскал като мен може да е полезен на България. Опитвам се, но е адски трудно.

Моят отговор явно не се хареса на този отявлен „филофоб“ (измислена преди минути от мен дума за събирателен образ на всички онези, които все искат да ни разделят). Той бързо прибра въпросите си и негласно ме постави в графата „Не става“.

Точно преди да изляза от вкъщи и да си вземем „довиждане“ с жена ми по нашия си начин, от телевизията ме замериха с една реклама на някакво спортно шоу. Млада усмихната дама питаше „Кой е градът на мечтите?“. Отговорът: „Карнобат“. „Карнобат ли? — попита учудено тя. — Защо?“ „Защото — отговори един от участниците — всички в него мечтаят да го напуснат!“. После започна прогнозата за времето и поех към новата седмица. Всички ли живеем в своя призрачен „град на мечтите“? Ако мислим по този начин, тогава какво е България — „страна на мечтите“? Можем ли нещо да променим или ни остава само да „мечтаем“? Въпроси, толкова много въпроси.

Минути по-късно, в автобус №16, сънената кондукторка броеше продадените билети, застанала до шофьора. С една ръка той държеше волана, а с другата чоплеше слънчоглед и чакаше светофарът да светне „зелено“. „Абе аз да бях по-млад, отдавна да съм заминал за София!“ — чух го да казва.

„Още един мечтател!“ — поклатих глава аз и погледнах навън през прозореца. Новият ден бавно се спускаше над гордите чинари по бул. „Руски“, които го очакваха с достойнство и нетърпение.

ДЪЖД

Гръмотевица. След нея още една. Кратък миг тишина. А после някъде от нищото се появиха първите капки дъжд. Между тях, като непослушно момче, което тича по коридора, някак се провираше вятърът. Заедно създаваха шум, който много приличаше на упорити аплодисменти в театър.

Навън месец май рисувахе поредната си сюрреалистична картина в сиво. (Вече съм сигурен, че Пикасо е нарисувал „Герника“ през май.).

В чакалнята на автогара „Юг“ бяхме само аз и една млада жена с кестенява коса, вързана на опашка. Лицето ѝ беше пропито от дълбока тъга. Като че ли пред мен стоеше последният човек на земята, оцелял след ядрен взрив и осъзнал тежката задача да продължи живота си във вечна самота. Слабото ѝ тяло потрепваше странно от време на време.

Зад нея виждах продавачката на гишето за билети. Тя излъчваше безмълвно толкова много скука, че имах усещането, че на младини е била поне европейски шампион по безразличие.

Слушах нестихващите аплодисменти на дъжда и вятъра отвън, усещайки болката и разочарованието, които излъчваше жената срещу мен. Всички страдаме от нещо или заради нещо. Страданието е нахален мерзавец. То идва и си отива, когато си поиска. Влиза, без да чука и без да чака да му отворят. Раздира възглавницата на мимолетното ни Спокойствие, разхвърля навсякъде нейния пух, а после бързо излиза, оставяйки след себе си кални следи.

Очите на младата жена срещу мен отново се напълниха със сълзи като два извора, от които бликаше тъга, идваща от някакво много дълбоко място. Едва сега забелязах, че тя стиска в ръце някакъв лист. Може би лоши новини на хартия, някакво неприятно признание или раздяла с любим човек. (Глупости! Кой, по дяволите, използва днес лист хартия, за да се раздели с някого?! Фейсбук върши чудесна работа).

Докато скачах на въже с моята емпатия, компанията ни изведнъж се увеличи. В чакалнята влезе добре облечен абитуриент. Синият му

костюм беше подплатен от елегантна жилетка и червена папийонка. Физиономията му ни крещеше: „1, 2, 3, 4... 12, абе спи ми се!“. Абитуриентът си купи билет и седна близо до тъжната жена. Гледката наистина бе странна. Двамата, един до друг, стискащи в ръце своите хартиени доказателства за необходимостта да продължат напред или да се откажат: листа, който така беше натъжил младата жена, и билета за неспокойното „днес“ на абитуриента.

Първа стана жената и тихо излезе навън. След нея, като по сигнал, аз и абитуриентът също излязохме. Продължаваше тихо да вали. Забелязах, че тя стоеше под дъжда, който сега се сливаше със сълзите ѝ. Казват, че плачът има пречистваща сила, но когато някой плаче под дъжда, то той сякаш иска да се слее с мъката си, да потъне в нея и да се изгуби, да забрави, че изобщо го е имало.

Оказа се, че двамата с абитуриента сме за Пазарджик. Качих се пръв и заех обичайното си място. Момчето се поколеба къде да седне — сякаш за да потвърди правилото, че най-трудно намираме подходящо място в празен автобус. После, кой знае защо, седна на редицата до мен. Шофьорът — широка славянска душа, за когото „време“ явно бе кухо понятие, лишено от смисъл, бавно затвори вратите и най-после потеглихме. Продължих да гледам плачещата под дъжда жена, докато можех, а после се отпуснах безмълвно на седалката. Скоро дори забравих за нея. Странно е колко бързо приемаме чуждото страдание за естествено и колко трудно преглъщаме своето, направлявани от пътните знаци на собствения си егоизъм.

В огледалото видях за миг как шофьорът се усмихва под мустак. Тъкмо бях готов да пусна кучетата на собствения си гняв и да извикам „На мен ли се смееш, бе?“, когато случайно погледнах към абитуриента. Беше заел ембрионална поза и тихо спеше, стискайки в ръка билета си. Една нахална муха го събуди за миг. Той се обърна на другата страна и потъна отново в своя малък свят на плахи надежди, големи очаквания и страхливи истини. Аз също затворих очи.

14. ФЕВРУАРИ

Спи ми се. На другите също, но всеки се бори посвоему със съня. Автогара „Юг“ е притихнала в очакване. Новият ден все още се ражда. Продавачката на билети се прозява с отегчение. Някакъв човек до мен почесва плешивата си глава и отново я забива във вестника. Чувам познат звук. Някой си пуска поредното блудкаво кафе от машината. Една жена гледа лошо и лакомо яде мазна баница.

Изведнъж вратата се отваря и първото, което виждаме всички, е един огромен плюшен мечок с червено сърце точно на гърдите. Носи го млад мъж с брада. Добре облечен е и със самочувствие. Сяда до жената с баницата, която го оглежда от глава до пети. Той вади телефона си и почва да пише нещо, без да забелязва нея или нас.

Чак сега се сещам, че днес е 14. февруари.

„А Вие какво ще празнувате днес? — пита ме доктор М., която пътува всеки ден до една частна болница в Пазарджик. — Св. Валентин или Трифон Зарезан?“.

Смутено поглеждам встрани, след което ѝ обяснявам, че днес прекланям глава пред един човек, който се превърна в светец, защото заедно с брат си даде на нас — българите — може би най-ценното нещо, което имаме от векове като колективна собственост — нашата азбука. Така той ни посочи пътя, даде ни прозрението и ни направи уникални. Това е св. Константин Кирил Философ, който умира в Рим на 14. февруари преди 1150 г.

Доктор М. ме гледа с интерес, а след това поглежда часовника си. „Вие ми изнесохте цял урок по история! — казва тя. — Хайде да вървим, че автобусът сигурно вече е на сектор 4“.

Млъквам виновно и тръгвам с нея. Студеният февруарски вятър сякаш ме пронизва. Слагам си шапката и вдигам ципа на якето си.

Заедно с нас става и младият мъж с плюшения мечок. Задминава ни и излиза пръв, оставяйки след себе си мирис на скъп парфюм. Мечокът закача случайно вратата и изведнъж се чува „I Love You! I Love You! I Love You!“.

СЪЛЗИ

Ранният петъчен следобед нетърпеливо ме подканяше да се прибирам вкъщи — като непослушно дете в магазин за пердета, което постоянно дърпа майка си за полата.

Бях уморен от дългата седмица и вече си представях твърдата, но удобна седалка в автобуса. Копнеех да се гмурна в дълбините на шведската литература с продължението на „Бьорнстад“ в ръце. (Всъщност обичам Бакман. Ако зависеше от мен, щях да го обявя за новия крал на Швеция или поне за президент, но това е друга тема.).

Докато вървях през сивите улици на Пазарджик, си мислех дали наистина човек се променя. Не вярвам в това! Ние си оставаме такива, каквито сме. Променяме само представата си за самите нас. Нашите страхове, надежди, очаквания — повечето от тях си остават едни същи през годините. Удължаваме само срока им на годност, сменяме етикета им и бързаме да забравим, че сме го сторили, засрамени, че някой може да ни попита дали ни стиска да се борим за тях.

Миришеше на пролетен дъжд — едно странно ухание, което носи със себе си особено чувство за приближаваща тревожност и неподправена свежест. Шумът от колите и гласовете на любопитните градски птици танцуваха заедно във въздуха и допълваха усещането за прозаичност.

Автобусът за Пловдив бавно спря и отвори врати. От шофьора се носеше миризма на цигари, отегчение и умора, а погледът му сякаш ни казваше: „Писна ми от вас, скапаняци!“. Малката ни групичка от желаещи да се възползваме от неговите услуги бързо се самоорганизира в опашка от чакащи реда си. Направих опит да дам път на жена на средна възраст с прошарена коса да мине преди мен, но вместо това младеж със странен перчем и слушалки в ушите изпревари мен и дамата.

Все пак успях да се кача благополучно и заех любимото си място — по средата, зад шофьора. (Един съвет от мен: ако пътувате през лятото по линията Пазарджик — Пловдив, винаги сядайте от страната

на седалките зад шофьора. Веднага щом излезете на пътя за Пловдив, слънцето минава от другата страна, а вие оставате на сянка.).

Седнах удобно с книгата в ръка и вече предвкусах интелектуалната ерекция, която ме очакваше, но без да усетя кога и как, съм заспал. Събуди ме дъждът навън. Първото нещо, което видях, отваряйки очи, бяха дъждовните капки, които яростно се разбиваха в стъклото на автобуса като японски пилоти камикадзе от Втората световна война. После дъждът някак се укроти и се превърна в нежна музика, която някой свири на арфа.

Щях отново да заспя, но автобусът спря на Говедаре. Качи се само един човек. Беше млад мургав мъж от цигански произход. Гъстата му черна коса беше мокра. Мокро беше и износеното кафяво яке, с което беше облечен. Обувките му бяха стари и кални. За момент погледите ни се срещнаха. Очите му бяха черни като маслини, дълбоки и пълни с някаква необяснима тъга. Целият му вид излъчваше скромност, но и достойнство.

Той огледа обстановката. Видя, че бяхме седнали от външната страна по един на всички двойни седалки. Понечи да попита седящата наблизо дама със смешна дантелена шапка дали мястото до нея е свободно, но се оказа, че тя изведнъж е заспала дълбоко. После се облегна прав до старата автобусна кафемашина, стояща по средата под малкия неработещ телевизор, и потъна в собствените си мисли.

Всички в автобуса изведнъж затвориха очи или си намериха някаква много важна работа, която сякаш им пречеше да забелязват правостоящия ни спътник. Нисичкият човек пред мен зачете още по-старателно глупавия жълт вестник, който стискаше в ръце. Момчето със слушалките в уши, което ме беше изпреварило, когато се качвах, заби поглед в големия си модерен телефон, разглеждайки нещо много интересно в Instagram.

Исках да стана и да повикам младия циганин при себе си, да му кажа „Хей, има свободни места! Защо стоиш прав, по дяволите! Ела и седни!“.

Много исках наистина, но не успях. Думите залепваха за гърлото ми като мокро одеяло върху напечено от слънцето каменно стълбище. Опитах да стана, но не можах. Не можах да преборя онази вътрешна съпротива, която от векове разделя хората и ги кара да се мразят. Това

бяха моите предразсъдъци, които ме натискаха на седалката ми и запушваха устата ми.

Единственото, което успях да направя, бе да кажа на съвестта си и на чувството си за вина: „Разкарайте се! После ще говорим!“ Затворих очи и прилежно ги стисках, докато не влязохме в Пловдив. Реших да сляза при ресторант „Стадиона“, както винаги. Когато наближихме кръстовището, станах и се запътих към вратата, до която все още стоеше прав младият мургав мъж. Веднага щом автобуса спря, изскочих навън, без да го погледна.

Дъждът отдавна беше спрял. Слънцето огряваше всичко. Синьото кадифено небе беше изпълнено с бели облаци — сякаш някой там горе си беше поръчал двойна порция захарен памук. Наместих раницата на гърба си и поех по „6-и септември“. Безбройните коли ме задминаваха като застаряваща проститутка, от която никой вече не се интересува.

Усетих сълзи в очите си и осъзнах, че ужасно ме е срам.

„ОТ ЗИМАТА НАТАТЪК“

Имах нужда от второ кафе. По всичко си личеше. Първото, което жена ми приготви вкъщи, само погъделичка събудването ми под мишниците. Трябваше ми катализатор за този сложен алхимичен процес. Навън беше толкова студено, че денят сякаш не желаше да напусне топлата прегръдка на нощта, излежаващ се до нея като любовник в някоя открадната събота сутрин.

Няколкото метра ледено препятствие върху скования от студ тротоар ми напомниха защо никога не съм искал да стана състезател по фигурно пързаляне. След два пируета и един двоен аксел все пак успях да стигна до спирката. Тя приличаше на малък изоставен окоп от напластен мръсен сняг. Няма нищо по-тъжно от посивял стар сняг и от мечти с изтекъл срок на годност.

Сприхава тютюнджийска кашлица изведнъж обезпокои тишината, която беше навсякъде. Тя дойде някъде от отсрещните тераси и веднага след като спря, видях как огънчето на един догарящ фас осветява пътя му надолу към земята подобно на падаща звезда. Чу се хлопване на врата и собственикът на кашлицата и фаса бързо се прибра на топло.

В автобус № 20 също беше тихо. Освен мен в него бяха още възрастна дама с лилава коса и плешив господин с мустаци, който стискаше найлонова чанта с надпис ЛЕКСИ. Като че ли всички се бяха наговорили да мълчат. Едва се долавяше само програмата на радио „Хоризонт“. Напрегнах слух и успях да чуя, че дежурният синоптик обещава нов сняг и студено време. Спомних си за една книга от библиотеката на майка ми, която така и до днес не прочетох. Харесах заглавието — „От зимата нататък“. Колко много надежди има в него! Колко много обещания! Колко голямо желание да започнем всичко начисто, отначало! От зимата нататък ще бъдем по-добри. От зимата нататък ще бъдем по-щастливи. От зимата нататък ще постъпваме правилно...

Докато се лутах така в лабиринта на собствения си екзистенциализъм, вече бяхме на автогара „Юг“. Видях го още щом

слязох. Беше млад човек на около 25–30 години. Залепи се за мен и ме последва от спирката почти до самата автогара. Вече бях готов да се обърна и да го сваля на земята с един-два удара, когато той най-последно проговори:

— Загубих си парите, ще ми услужите ли с 1 лев? Трябва да стигна до Асеновград.

— Това ли било? — попитах аз. — Знаеш ли, че можеше да стане много лошо и за двамата, ако беше продължил да вървиш след мен.

Той се усмихна виновно, но не каза нищо.

— Не се ли срамуваш да просиш? — казах, имайки предвид множеството такива хора, които всеки ден излизат с номера, че ще пътуват, а са си загубили парите.

Той продължи да мълчи.

— Ти си младо момче, не трябва да правиш това. Трябва да работиш като всички нас — чух себе си и гласа ми, който, кой знае защо, звучеше наставнически.

Поклатих глава и понечих да тръгна, за да не изпусна автобуса за Пазарджик. Но нещо ме спря. Може би беше чувството ми за вина или страхът от провидението. Извадих един лев и му го дадох.

После влязох в автогарата. Имаше още 15 минути. Обадох се на жена си. Приготвих си билета. Извадих киндъла, защото имах намерение да чета.

Изведнъж вратата се отвори рязко. Влезе същото момче. Огледа всички в чакалнята и се затича към мен. Задъхано, успя само да ми каже:

— Намерих си парите! Ето Ви левчето!

Пъхна монетата в ръката ми и бързо излезе обратно. Не знаех какво да кажа. Стоях така близо минута.

После погледнах часовника си. Беше почти 7 без 10. Излязох навън и се запътих към 4-ти сектор. Видях как автобусът за Асеновград направи сложна маневра. Спря за секунди, за да качи един закъснял пътник, а после бавно отпътува.

ХОРА СМЕ

Пазарджик сякаш се чувстваше удобно в прегръдката на тази красива зимна вечер.

Бързах по осветените градски улици, разминавайки се с хора, съдби и проблеми. Прехвърлях в ума си моменти от работния ден като на лентата на онези красиви рисуван филмчета, които майка ми ми прожектираше, когато бях малък, в нарочно затъмнената детска стая. Помня как тя изваждаше от голямата синя картонена кутия, с надпис „Сделано в СССР“, зеления метален проектор и всичко друго вече нямаше значение за мен. Детството е странно нещо. Винаги го носим със себе, където и да отидем. Понякога то изскача изневиделица, плези се на спомените и ни разсмива. А друг път ни кара плачем, без да се обяснява много-много. Имам чувството, че човек така и не успява да порасне докрай. Или поне някои от нас.

Погледнах си часовника и осъзнах, че ако искам да стигна навреме до болницата и да си хвана автобуса за Пловдив, ще трябва да ползвам услугите на едно малко жълто такси, което може би чакаше точно мен пред хотел „Тракия“. Не си падам по този вид услуги, но нямаше как. Отчаяните моменти изискват отчаяни решения.

Веднага щом затворих вратата на таксито, се учудих как съм успял да се побера в него. Може би трябва да стана йога. Свит на задната седалка в ембрионална поза, измъчван от чувството за вина заради размерите си и леко притеснен дали ще стигнем навреме, слушах медения глас на шофьора — усмихнат сладкодумен шишко, нахлупил на плешивата си глава смешна зимна шапка с пискюл, от който беше останала само половината. Той бързо направи анализ на международното положение и евентуалните последици от втората среща между Тръмп и Ким Чен Ун. След това изясни мерките, които според него трябва да се предприемат, „за да се оправи държавата“, а накрая ми разказа накратко живота си. Имах чувството, че не го интересува дали го слушам. Сякаш говореше сам на себе си, но в това няма нищо лошо. Знам го от опит. Винаги когато говоря на себе си,

съм сигурен, че говоря на интелигентен човек, който ме разбира, без да задава въпроси.

Платих набързо и добре осведомен, с чувство на облекчение, успях някак да изляза от малката жълта кола.

На спирката имаше само един човек. Среден на ръст, облечен в мръсен работен гащеризон и черно яке. Явно му беше студено, защото забелязах как нервно потропва с работните си обувки с бомбета, за да се стопли. По брадясалото му лице бяха изписани безсъние, тревожност и нетърпение.

— Случайно да знаеш в колко часа е последният автобус за Пловдив? — попита ме той, събирайки смелост след няколко секунди.

— Ще дойде всеки момент — отговорих аз, като си представях как вече се отпускам блажено на седалката с киндъл в ръка.

— Остави ме на улицата този човек. Изхвърли ме, без да ми плати за месеца — каза отново мъжът, но този път вече по-уверен в себе си. — С чорбаджии да си нямаш работа. Сега ще се моля на шофьора да ме качи, а ако не стане, ще пробвам на стоп да стигна до Пловдив.

— Откъде си? — попитах аз по-скоро от съжаление, отколкото от любопитство.

— Чак от Русе съм. Така де, от русенските села, но тук ме довя вятърът. Беше грешка, но вече е късно. Искam да стигна до Пловдив. Имам там едно познато момче — шофьорче. Дано има курс до Русе, та да ме вземе.

Без много да се замислям, извадих последните си пари и му ги подадох. Той ме погледна с изненада и неудобство, а после промълви:

— Не, недей. Имам 17 лв., но ги пазя за билет за влака, ако сега не успея да се кача.

— Моля те! — казах аз. — Настоявам да ги вземеш!

Още няколко секунди отбивах протестите му, след което усетих как той преглътна дълбоко (сякаш гордостта си) и ми каза:

— Ти имаш ли пари за билет?

— Имам, разбира се — отговорих аз.

— Дай ми адреса ти. Аз, като се прибера в Русе, ще ти ги върна.

— Стига глупости! — казах. — Хора сме! На всеки може да се случи.

Малките му живи очи изведнъж се наляха със сълзи, но той успя някак да ги прогони също като вятъра, който гони облаците през

лятото.

Миг по-късно видях Марианка и Зори. Щяхме да пътуваме заедно. Приближих се и тихо ги попитах:

— Момичета, да ви се намират случайно по пет лева?

Без въпроси те веднага извадиха пари. Взех двете червени банкноти и ги подадох на човека в нужда.

— Ама защо? — запротестира той. — Нали преди малко ми даде? Няма да ги взема!

— Моля те, вземи ги. На път си. Малко са, но толкова имаме — казах аз.

— Вие какви сте? — попита човекът.

— Учители сме. Даскали. Прибираме се след работа.

Качихме се всички в автобуса, а човекът веднага седна зад шофьора и започна да го разпитва дали случайно не познава този негов колега, пътуващ често до Русе.

През цялото време на краткото ни пътуване мислех със затворени очи. Опитвах се да убедя себе си, че не съм някакъв романтичен глупак, който сляпо вярва в хората.

„А може би си? Може би си точно такъв — един романтичен глупак!“ — казваше гласът на Съмнението в мен.

Опитвах се да си наложам да повярвам, че това не е поредният шарлатанин, който се опитва да пътува гратис между двата града, а наистина е човек в нужда. Опитвах се, но беше трудно да се боря със същия глас в мен, който продължаваше да настоява:

„Знаеш ли, Михайлов, ти наистина си голям будала! Изиграха те като малко дете! Приличаш на онези баби, които хвърлят пари от терасата.

И кой, по дяволите, ти дава право да замесваш в това Марианка и Зори? От къде на къде?!“

Не е вярно, че истината боли. Боли от въпросите, които водят към нея. Вече знам това.

Стисках очи и уши и се напругах, за да не чувам гласа, който изведнъж премина в саркастичен злобен смях, отеквайки някъде дълбоко в душата ми.

Усетих как автобусът спря. Станахме със Зори. Взехме си довиждане с Марианка и се отправихме към вратата. Минах покрай човека и му се усмихнах насила, докато чаках реда си. В този момент

го чух да казва нещо много тихо, сякаш го казваше на себе си, но гледайки ме право в очите: „Хора сме!“.

Усмигнах се и слязох. На спирката беше много тихо. Само вятърът си играеше, подхвърляйки насам-натам един празен червен плик от солети.

БЕЗ ДУМИ

Петък. Почти 14.05 ч. На спирката на болницата в Пазарджик чакаме автобуса за Пловдив. Краят на дългата седмица вече е тук и всички сякаш се опитваме да го задържим по-дълго при себе си — като парче скъп шоколад, което бавно се топи в уста.

Чакаме голям и удобен рейс, но вместо това пристига стар микробус, а за капак шофьорът кара като Стиви Уондър. Гледайки го, спонтанно се питам как това „нещо“ ще успее да побере всички желаещи да пътуват, ако има такива на всяка спирка. Изглежда доста сложно, но както казваше един старшина в казармата, „Лесно нема никъде!“.

Микробусът отваря врати, опитвайки се да поеме всички ни подобно на питон, поглъщащ огромна плячка. Вътре е тясно и тъмно като душата на скъперник. Предполагам, че така би трябвало да изглежда адът за страдащите от клаустрофобия.

Качвам се предпоследен. След мен е само едно младо момче, което стиска жълта найлонова чанта BILLA. Сядам. Прегръщам голямата си раница и с копнеж пипам очертанията на киндъла вътре в нея. Обичам да чета. Използвам книгите за нещо като невидим щит срещу простотията и рутината на ежедневието. Харесва ми да прескачам от света на автора и книгата му в моя свят и обратно, когато ми скимне. Пречиства ме и ме зарежда. Помага ми да се чувствам свободен и извисен. Днес обаче няма да се получи. Мястото, на което съм седнал, и без това е доста тясно. А до мен седи човек, чиито дрехи миришат на прах за пране. Обръщам се и виждам, че високото момче зад мен се насочва към единственото свободно място. Точно преди да потеглим, почти в движение, се качва и възрастна дама с очила. Ситуацията става още по-сложна — като в онази стара задача с думи, която иска да знае как един индианец може да завърже 10 коня на 9 кола.

В този момент момчето се обръща, отстъпва мястото на жената да седне, а то застава право до мен. Този протичък на пръв поглед жест така силно ме впечатлява, че без да кажа нищо, се протягам и му

стискам ръката. Обещавам си никога повече да не се съмнявам в младите хора на България, съжалявайки за всички свои критични оценки по техен адрес. Младостта има нужда от доверие и възможности, за да покаже на какво е способна. Да вървят по дяволите всички критици на младото поколение! Не всичко е загубено! Има надежда все още, щом като това момче знае как се държи един истински джентълмен.

Няколко километра по-късно вече сме на кръстовището за Стамболийски. Качва се още една жена, но този път по-млада. С възторг и изненада виждам как един млад мъж става от мястото си и ѝ го отстъпва. Какво заразително нещо е личният пример — като грип през януари!

Иска ми се и аз да стана част от този празник на човешината и кавалерството, но усещам как едва си поемам въздух, притиснат от раницата си, която съм прегърнал с едната си ръка. Грабвам жълтата чанта BILLA на момчето, което стои право до мен, и я слагам на свободното си коляно, за да го облекча малко. То прави опит да каже нещо, но се отказва и само се усмихва уморено. Така пътуваме до Пловдив. Спирката на ресторант „Стадиона“ приближава и аз трябва да слизам. Подавам жълтата найлонова чанта на момчето и ставам. Този път то ми стиска ръка, ей така, без да каже нищо. Не е нужно. Понякога наистина думите са излишни. Изтъркано, нали?! Такива са те — повечето житейски истини — изтъркани и познати до болка, като изтривалката пред вратата, която рядко забелязваме.

Слизам най-после и ми е едно такова леко на душата, топло. Чувствам, че имам сили да обясня и да простя и най-големия грях на човечеството. Чувствам, че обичам хората такива, каквито са.

Една кола спира на светофара и от нея се носят солени ориенталски ритми и дива чалга. „Днес може! — мисля си аз. — Днес е простено!“.

ПОНЯКОГА

В слушалките ми един след друг звучат златните хитове на Конкурент, докато вървя под слънчевата усмивка на този невероятен пролетен ден. Понеделник може да бъде страхотен, стига да поискаш. Мисля, че вече знам как става. Пазарджик ми се струва обнадяден и вдъхновен, пълен с цвят и добронамереност като детска книжка с картинки. Започвам дори да си припявам заедно с гласа на бате Емо:

„Родени за рок! Родени за рок! Родени само за рок!...“. Толкова ми е готино, че ми идва да подпиша индулгенции за опрощаване на греховете на половината свят. А на моите? Ех, моите...

Не усещам дори как някакво подобие на куче изскача от къщите наблизо и започва да ме лае. Прилича на кръстоска между кюфте и болонка. Виждам го в последния момент, преди да го настъпя, и му се усмихвам миролюбиво.

Две жени се суят около една детска количка и си показват нещо по телефоните.

Отминавам ги с тананикане, а те явно казват нещо по мой адрес и избухват в смях, но точно в този момент въобще не ми пука. Музиката на най-великата българска рок банда ме кара да се чувствам недосегаем за кой ли път.

Изправям се на спирката и поглеждам часовника си. Двете палави сестри, които все се гонят върху циферблата му, ми показват, че има още около десетина минути до автобуса.

„Хей ти, загадъчна жена!...“ — продължавам да си пея почти на глас.

Изведнъж усещам как някой ме дърпа леко за раницата. Поглеждам надолу и виждам И. Познавам го от зимата, когато една вечер беше тръгнал по пуловер да си купува слънчоглед. И. живее в дом и е в... Абе няма значение в кой клас е. Важното е, че е пораснал прекалено рано.

Свалям слушалките си и усещам как двете ми уши са се изпотили като хванати в лъжа глупаци. Свежият пролетен вятър

минава покрай тях, докосва ги нежно и сякаш на шега, после бързо се изнизва по някаква много важна работа.

Без да губим време, веднага завързваме разговор с И. Присядам до него на пейката и усещам мускулната треска, останала ми за спомен от събота, когато заедно с жена ми, Анито, Хари и Тарев обикаляхме Централен Балкан.

— Ти беше даскал, нали?

— Да, правилно си запомнил.

— Видях те и дойдох да ти се обадя.

— Благодаря! — казвам.

После И. набързо ми разказва какво са им дали днес за обяд. Кой знае защо, добавя, че иска, като порасне, да стане полицаи и да помага на хората. Малко му се подиграват в училище, защото е циганин, но той не обръща внимание. Убеден е, че един ден всичко се връща.

— Не знам с какво съм по-различен — ми казва с тъжна усмивка. — И аз ям хляб като тях.

— Можеш да постигнеш всичко. Стига само да го искаш много силно — отговарям аз с доста неувереност в гласа си.

Понечвам да му купя един шоколад от будката, но той категорично ми отказва. А болезненото чувство за чест и достойнство, което крещи от топлите му очи, ме спира.

— Щастлив ли си? — успявам да подхвърля своя последен въпрос в краката на този съвременен Гаврош.

Той поглежда някъде встрани от мен и казва:

— Понякога.

Автобусът идва. И. се отстранява, за да се кача. Поглеждам го за „довиждане“, а той ми казва „Айде чао!“. После бързо хуква нанякъде заедно с красивия късен следобед.

ВЪЗПОМЕНАНИЯТА

СПОМЕН ЗА БАЩА МИ

Спомените са странно нещо. Не мислиш ли? Идват и си отиват, когато си поискат. Веднъж тихо си играят в някой ъгъл на душата ти, а друг път имаш чувството, че са като тенекия, закачена на велосипеда на твоята меланхолия... когато ги има обаче.

Опитвал ли си се да гледаш през запотено стъкло? Напрягаш се да уловиш някакви детайли, но пред теб стои неумолимо само един неясен силует, който бавно изчезва в мъглата. Това е всичко, което помня от баща си. Няма и как да бъде иначе. Той си отиде на днешния ден преди 36 години, а аз бях само на шест.

Помня черния плат върху огледалото, забраната да слушаме радио и да гледаме телевизия с брат ми, която продължи месец, болката, въпросите, мълчанието, некролога.

Правя ново усилие и чувам някакъв смях, неговия смях, когато ме вижда как пикая върху тапетите в хола в знак на протест срещу нещо, което вече не помня. Всъщност не съм сигурен дали това е лично мой спомен, или е случка, която майка ми ми е разказвала толкова често, че съм я присвоил като съпреживян момент.

Останаха ми само това и няколко черно-бели снимки като тази, на която сме тримата с него и брат ми.

Затова моля теб, който четеш това, направи ми услуга! Ако все още има на кого да кажеш „Татко, обичам те!“, направи го днес!

Не отлагай за утре! Не си мисли глупаво, че той вече знае това!

Не се срамувай да изразиш чувствата си и да му ги подариш! Защото аз и много други като мен няхаме възможност да го направим.

ВМЕСТО „СБОГОМ“

В памет на Овсанна Такворян (1925–2019). Тя беше и моя баба.

По всичко изглеждаше, че е един онези дни, в които имаш чувството, че зимата сякаш е спряла за миг ледения си дъх, уморена от своето любимо занимание — да плаши и радва хората. А те, сякаш инстинктивно, бързат да избършат с ръкав изпотеното стъкло на своето отчуждение, търсейки с поглед надеждата.

Дори вятърът, който си играеше с едно измачкано джобно календарче от 2013 г., ми се стори дружелюбен. Чувствах се като добре заредена батерия на нokia 3310. Дори си припях на ум „Родени за рок“ на Конкурент. Някъде изпод купчината съмнения и страхове беше успял да изпълзи моят Оптимизъм и ми се усмихваше с обещание. Боже Господи! Аз и моята Вяра в изначалното Добро! Колко ли смешни изглеждаме отстрани?! Понякога усещам двама ни като циганин и неговата маймунка. Той се грижи за нея. Храни я. Бди над здравето ѝ. Държи я близо до себе си и я показва на другите. Опитва се да ги накара да я харесат и да повярват в нея — въпреки подигравките и грозните шеги по техни адрес.

В този момент чух телефона си да звъни. Беше жена ми. Винаги, щом я чуя, имам чувството, че влиза свеж въздух в стая, пълна с множество потни хора.

Извадих телефона с премръзнала ръка и натиснах зелената слушалка. Краткото ѝ мълчание обаче ми каза всичко. Баба беше починала. Да, тя беше доста възрастна. Но винаги е тъжно, когато някой, когото обичаш, си отиде завинаги. Винаги боли, когато смъртта прави своя избор. А баба беше невероятно добър, силен и борбен човек, прекарала последните години от живота си в слепота и прикована към инвалидния стол. Често съм се удивявал на нейните дух, смелост и онова неизменно арменско чувство за хумор. Откъде тя намираше сили да носи този непосилен товар на крехките си плещи? Как успяваше да вижда смешната страна на нещата в своя малък свят, пълен с тъмнина и стари спомени? Какво ѝ струваше да мисли за всеки един от нас поотделно, да ни обича и да ни напътства, седнала там — в

стоята си — с малкото радио в ръце? Всички ли сме способни да бъдем силни като нея? И защо Бог изпраща изпитания на хората, ако ги обича? Тези и други нахални въпроси чукат нетърпеливи сега по вратата на моята тъга. Търсят отговори, а аз не зная какво да им кажа. Вместо това си я спомням жива, напрегаща слуха си, за да чува как ѝ чета за цар Борис III, когото тя уважаваше.

Почивай в мир, бабо! Благодаря ти, че ми показва как да обичам живота въпреки глупавите му шеги понякога! Научи ме как да го обичам и да го ценя! Това е моят начин да кажа, че винаги ще те пазя в сърцето си.

Един ден пак ще се срещнем — в друго време, в друг свят!

ОБУВКИТЕ

В ПАМЕТ НА ЖЕРТВИТЕ НА ХОЛОКОСТА

Някои градове са като хората — могат да те обичат и да те накарат да се влюбиш в тях. Като някаква бяла магия е. Пускаш ги в сърцето си, без да разбереш, и те се настаняват завинаги в него. Когато си тръгваш от тях, усещаш как нещо от теб самия остава там — сякаш за да бъде твоята невидима нишка между теб и това място, което вече усещаш като специално. А един глас, някъде много отдалеч, тайнствено ти нашепва: „Върни се един ден тук! Ще те чакам!“. И ти си обещаващ, че някой ден отново ще вървиш по тези улици, някой ден... Но сега... сега е време да продължиш по пътя си.

Така се чувствам аз, когато говоря, мисля и пиша за Будапеща.

Бяхме там само от няколко часа, а вече усещах, че съм влюбен в този град и неговата харизма, в красивите му площи и църкви, в усмихнатите горди хора, в зелените паркове и в онзи специфичен привкус на имперското минало на Хабсбургите. Помня, че едва затворих уста, когато с Валечка, Дани и бате Жоро се озовахме пред сградата на Унгарския парламент, над която беше простряло ръце щедрот юлско слънце.

Зад тази феерия от мрамор, гранит и архитектурна изящност ни очакваха крайбрежната алея и синята дружелюбна усмивка на тихия Дунав. Тогава ги видях — всички онези мъжки, женски и детски обувки, изработени от метал, наредени небрежно, сякаш притежателите им току-що са ги събули, за да разхладят уморените си нозе в реката. Те са и днес там. Можеш сам да ги видиш, когато отидеш. Не обвиняват никого за нищо. Може би отдавна са простили, но няма как да забравят. Стоят си, за да напомнят за човешката лудост да мразиш някого заради произхода и бога му. За да бъдат безмълвно свидетелство за болката, страданието и унижението, които носи със себе си войната. За да можем всички ние, които сме „тук“ и „сега“, да обичаме живота, да го ценим и да го живеем заради себе си и заради всички онези жертви на Холокоста, които бяха лишени от това право.

ЛЕЛЯ СИЙКА

В ПАМЕТ НА АНАСТАСИЯ ПОПОВА (1939–2008)

Всъщност детството е първото парче, което отрязваме от тортата на своя живот. То остава завинаги най-сладко, най-истинско и най-шарено. Попива в душите ни, подобно на цигарен дим в дрехите на пушач и често напомня за себе си, и то в моменти, в които почти сме се предали или ни се иска да го направим.

Детството е нашият среден пръст, който понякога размахваме в лицето на този проклет интригант — Отчаянието.

Ако имаме повече късмет, определени хора или случки от времето, в което сме деца, оставят върху нас своя отпечатък, свои лилави следи — сякаш някой е писал в душата ни под стар лист индиго.

Благодаря на Бог, че в онези дни, когато препусках на въображаемия си кон през пазарджишкия квартал „Младост“, въоръжен с червени пластмасови меч, щит и шлем, в малкия ми свят влязоха някои хора, които ще помня винаги заради любовта, вниманието и топлината, които ми дадоха щедро заради мен самия.

Една от тях беше най-добрата приятелка на майка ми, която за мен беше просто леля Сийка. Сега си давам сметка, че тя е била нещо много повече от наш приятел. Тя беше наше сигурно рамо и тих пристан, в който майка ми приютяваше от време на време изтерзаното си вдовишко сърце.

Леля Сийка винаги ми подаряваше книга за рождения ден. По този начин открих героите на Астрид Линдгрен. Запознах се с премеждията на Барон фон Мюнхаузен. Научих „Какво знаем за бозайниците“. (Беше чудесна поредица!).

На всяка Задушница тя не пропускаше да ни „подаде“ „за Бог да прости“ обичайните сладки, солени, бонбони, десертчета и варено жито. А това, повярвайте ми, си бяха истински лакомства за бедно дете от 80-те години на миналия век.

Вече не помня колко много пъти тя ни услужваше с пари, които майка ми веднага връщаше, щом получише скромната си заплата. И така до следващия път — едно вечно „надбягване по вертикала“ с проклетия недоимък.

Чудя се често защо толкова обичам есента и особено зимата. Може би отговорът се крие именно в онези дни, за които разказвам сега. Защото, когато навън станеше студено, с майка ми отивахме на гости у леля Сийка. Те живееха на осмия етаж в големия блок на щаба. Още виждам себе си в някоя сива есенна събота, подскачайки щастлив около майка ми в нападалите наоколо листа.

Леля Сийка винаги ни посрещаше с топла усмивка. Вкарваше ме в широкия хол при големия грамофон и ми пускаше плоча на Оскар Бентън и вечния му хит „Bensonhurst Blues“. И днес, щом чуя тази песен, си спомням за нея.

След няколко минути ме викаше в малката кухня, където двете си говореха с майка ми, пускаше малкото грилче и приготвяше най-вкусните принцеси с кайма и кашкавал отгоре.

Преди да се разболеет от най-лошата болест, леля Сийка беше едра, достолепна и красива жена. Винаги чиста, спретната и с боядисана черна коса, прибрана отзад с фиби. В последните си месеци обаче ракът просто я изсмука и изцеди, прегърби я и я превърна в ходещ скелет. Но не успя да угаси Добротата и Достойнството в очите ѝ.

Помня, че един летен ден тя ме повика да ѝ помогна да простре прането на терасата. Говорихме за книги, за филми, за живота. Преди да си тръгна, леля Сийка извади един голям шоколад и ми го подаде с усмивка, докато ме чакаше на вратата да се кача на асансьора.

Понечих да протестирам:

— Ама нямаше нужда, лелю Сийке.

А тя се усмихна уморено и ми каза:

— Пази се от жегата и бързо се прибирай. Кажи на Марето, че ще се чуем след сериала.

Тогава не знаех, но това се оказа последният път, когато я видях жива. А после... после Бог тихо я прибра при себе си.

Много ми се иска наистина да съществува нещо като Рай и Ад. Надявам се да съществува поне Рай, където душите на добрите хора да намират утеха и покой.

Колкото до Ада, мисля, че можем да минем и без него. Нали „добрите момчета отиват в Рая, а лошите — където си поискат“? Защо да ги спираме?

Не се съмнявам, че ако един ден ми е писано да се разходя из този прословут Рай, лесно ще открия леля Сийка, защото знам, че там ще звучи дрезгавият глас на Оскар Бентън и ще мирише на току-що изпечени принцеси с кайма и кашкавал.

„ИДВА ВАСИЛЕВСЪТ!“

В ПАМЕТ ПРОФ. ГЕОРГИ БАКАЛОВ (1943–2012)

75 години — на толкова щеше да стане днес един човек, когото винаги ще помня и ще пазя в сърцето си — проф. Георги Бакалов (1943–2012). Имах възможност да бъда сред щастливците, които посещаваха неговите лекции по история на Византия в средата на 90-те години на миналия век в СУ „Св. Климент Охридски“. Той рядко се усмихваше и никога не говореше празни приказки. Имах чувството, че този човек беше дал обет от устата му да излиза само полезна информация. Още щом прекрачеше с достолепие прага на куловата 23-та аудитория, всички млъквахме респектирани, връхлетени от невероятната му харизма, която сякаш вървеше пред него и тържествено обявяваше: „Идва василевсът!“. Окачваше картата на Източната римска империя и лекцията започваше. Говореше спокойно, уверено и тихо, но така, че всички го чувахме. Беше така убеден в това, което разказва, че аз често се пренасях мислено по улиците на Константинопол. Любувах се на кресливите чайки, прелитащи от стените на двореца Влахерна над синьото море в Златния рог. Разхождах се край Акведукта на Валент. Стисках палци на моята колесница при поредното надбягване на Хиподрома или просто зяпах просяците, насядали край „Св. София“. Да, такива бяха лекциите на проф. Бакалов — едно истинско пътуване назад във времето през епохите.

Години по-късно разбрах, че е починал. Беше го направил тихо и с достойнство — така, както последният византийски император Константин XI Палеолог загива на 29 май 1453 г., защитавайки Константинопол от османците.

Поклон, проф. Бакалов! Благодаря Ви за всичко, което ми дадохте, и за всичко, на което ме научихте!

ЕДИН ДО ДРУГ

Студът беше сковал всичко в железните си клещи. От паметниците в шуменското гробище, покрити със скреж, гледаха множество лица на хора, починали по различно време и на различна възраст, като странни мълчаливи свидетели на вечността.

Взехме си „последно сбогом“ с баба и се качихме в колата. Боже! Колко трудно се пише за смъртта! Трудно се говори за нея, а сякаш още по-трудно е да ѝ се даде някакво обяснение. Не съм сигурен дали тя е логичният край на човешкия живот. А защо не — негово естествено продължение? Стига да вярваш в това. Когато не можем да си обясним нещо, често му придаваме смисъл, предоставен ни великодушно от Негово Величество Опит. А когато и това не върши работа, търсим Бог и Неговата воля. Едно съм проумял — смъртта е едно от малкото сигурни и гарантирани неща за всекиго от нас. От тук нататък остава да ти пука за правилата, по които живееш, и какво ще оставиш след себе си. Ех, този хан Омуртаг и неговият Търновски надпис! Колко много мъдрост само в две изречения!

Седяхме с мама Ани на задната седалка. Бях сложил ръката си върху рамото ѝ, за да отнема от мъката ѝ, колкото мога. Знам от опит, че едно от най-странните химични свойства на човешката болка, е способността ѝ да се разгражда до известна степен, ако бъде споделена. В този момент колата спря на светофара. Въздъхнах тежко и погледнах през прозореца. Един човек с дебело яке и син работен панталон потропваше с крака, за да се стопли, докато чакаше пред малка кафе машина до работилницата за надгробни паметници. Тогава видях и тях. Бяха подпрени, изправени до стената. Два мраморни паметника. На единия прочетох името Мехмед, а на другия пишеше Стефан. Сякаш Мохамед и Христос, седнали един до друг. В този момент осъзнах, че всъщност смъртта е онзи малък знак за равенство, който стои между всички нас. Не знам дали всички сме равни пред закона, но съм сигурен, че пред смъртта е така.

Не, не откривах топлата вода. Сигурен съм, че много преди мен някой отдавна се е сетил за това. Но аз го проумях за себе си в онази

минута.

После светна зелено и ние потеглихме, докато един слънчев лъч плахо се опитваше да си намери място при нас в колата.

БОЯН И КРИТИЦИТЕ

В ПАМЕТ НА БОЯН ПЕТРОВ (1973 — 2018)

Не зная какво ще се случи с Боян Петров. Ако трябва да съм честен, с всеки изминал ден надеждата ми, че това момче ще се върне при нас, изстива като чай. Чета безбройните коментари на хора, които, кой знае защо, са си присвоили правото да бъдат морални съдници на себеподобните си. Раздават наляво и надясно виртуална справедливост — той си бил виновен сам, това бил негов избор, защо държавата трябвало да плаща за това, нямало ли други по-належащи нужди и т.н. И сигурен съм, много от тях са същите тези хора, които преди години споделяха снимките на Боян Петров от разните покорени от него върхове, биеха се в гърдите и се пишеха „горд българин“. Обвиняват жената, с която живее, че открила сметка за събиране на пари за хеликоптери и спасителен екип?! Защо?! Не биха ли направили същото на нейно място?!

Замислят ли се тези „борци за правда“, че ако нямаше хора като Боян, човечеството нямаше да направи своите стъпки напред в развитието си, защото в дъното на всеки успех стои една малка лудост — лудостта на онзи, който е повярвал и тръгнал пръв, искайки да види какво всъщност има извън пещерата. Винаги някой е тръгвал пръв. Винаги някой е вярвал пръв. Винаги някой пръв е плащал цената, за да могат другите да го последват.

Попитали веднъж един алпинист: „Защо искаш да изкачиш този опасен връх?“ Той се усмихнал скромно и отговорил: „Защото го има!“

Моля се за теб, мило момче, всяка сутрин, отивайки на работа. Но какъвто и да е изходът от всичко това, аз ти благодаря, че имаше смелостта да бъдеш пръв!

СРЕЩИТЕ

СРЕЩИТЕ

Теодора ??????????????, XII^в

БИЛ СЪМ „ТАМ“

Топлият октомврийски вятър поклащаше осиротелите клони на градските дървета. Сякаш танцуваше с тях някакъв странен латиноамерикански танц. Палаво подхвърляше нагоре и настрани едно пожълтяло листо, като косатка, която си играе с полужив тюлен.

Ниското есенно слънце отчаяно се опитваше да напомня за себе си на хората и автомобилите, поели в различни посоки по прашните улици на Пазарджик. Вървах между тях на път за спирката на болницата, за да си хвана автобуса и да се прибера в Пловдив. Усещах главата си като кошер, пълен с ядосани пчели, но след шестия час е така. Улових се, че се карам нещо на ум на някого от шестите класове. Боже! Полудявам! Притеснен съм за себе си. Днес, докато обсъждахме в клас решенията на Първия вселенски събор от 325 г. и религиозната политика на император Теодосий I, използвах за пръв път култовата даскалска патерица: „Ако на някой чак толкова му се говори, мога веднага да му дам думата“. Класика в жанра! По дяволите, не искам да ставам класик! Не и такъв! Трябва да има начин да се съхраниш, да избегнеш удобното тихо местенце, което матрицата е приготвила грижовно за теб! Да останеш шарен, креативен и непредсказуем (в добрия смисъл на тази хубава дума).

Докато разсъждавах върху опасностите от професионалния си калъф, преминах по едно от мостчетата над канала. Зеленикавата вода спокойно отнасяше със себе си счупени стари клони, няколко листа от една тетрадка речник, а задно с тях и старанието и амбициите на някой грижовен родител. „Пускай хляба си по водите...“ — помислих си аз.

Спомних си, че днес „Ливърпул“ играят в Шампионската лига. От дете мечтая да посетя този град. Да погледам залеза над река Мърси, разхождайки се по доковете. Да видя как последните лъчи на слънцето нежно докосват птиците Ливър, гордо кацнали върху куполите на „Трите грации“. Да видя местата, където Джон, Пол, Ринго и Джордж са творили историята на рокендрола. Да видя отвътре Светая светих — „Анфийлд роуд“. „Тревата там е по-зелена...“ — сигурен съм в това (да ме прощава Джефри Арчър за кощунството!).

Не е вярно, че човек трябва да преследва мечтите си. Той трябва да върви рамо до рамо с тях, да им повтаря, че не бива да остаряват! Трябва да ги подкрепя и окуражава, гледайки ги в очите, а не в гърба. Трябва да се бори заедно с тях и да страда заедно с тях, за да успее да ги превърне в реалност някой ден.

Изведнъж го видях пред себе си. Беше застанал до една ограда и се взираше в един вече изтъркан лотариен билет. Сякаш виждах някой от героите на Стайнбек — онези бродяги от пристанището на Монтерей. Беше слаб, среден на ръст побелял мъж, попрехвърлил 60-те, облечен в стар вълнен панталон, кафяв пуловер и черен елек без ръкави. Лицето му беше изпито и брадясало, а пожълтелите му мустаци приличаха на игленик. Добрите му синьо-сиви очи изведнъж се спряха върху мен, докато понечих да мина покрай него.

— Колко си висок, младеж? — ме попита внезапно той.

— 201 см — отговорих, без да се замислям, и се поспрях.

Разменихме си имената и той отново попита:

— Имаш ли една цигара, Илийчо?

— Не! — отговорих аз. — Не пуша.

— И хубаво правиш. Защо ти е да се тровиш.

— Спечели ли нещо? — попитах аз с едва скрита ирония, сочейки с поглед изтъркания билет.

— Абе, вятър работа! Аз не за мен, за децата, че не успях нищо да им оставя след себе си — нито къща, нито кола, нито вила. Трийсет и четири години работа в завода за една скапана пенсия и една панелка.

— Само да е живот и здраве! — казах аз, опитвайки се да продължа по пътя си. — Всичко земно остава тук — на Земята. Никой нищо не е отнесъл със себе си там — на оня свят.

— Така е, Илийчо! Всичко, което имаме, го носим на гърба си — отговори спокойно този странен пазарджишки уличен философ.

Съвсем спонтанно опипах с ръка раницата на гърба си, но веднага смлях метафората му.

— А „там“ — продължи той, — „там“ е далече... и е близо. Бил съм „там“ два пъти.

Погледнах го с насмешка и потърсих с надежда да зърна някъде по джобовите му гърлото на някоя полупразна бутилка.

— Не бе, не съм луд, нито пиан — отговори ми той, сякаш прочел мислите ми. — Имам два инфаркта зад гърба си. Докато бях млад като теб, въобще не се замислях за „там“, но сега вече е друго. „Тук“ е по-хубаво! Животът е хубав! Не бързай да го живееш!

Погледнах скришом часовника си. Беше почти два без седем минути.

— Аз ще вървя — казах. — Беше ми приятно!

— Довиждане, Илийчо! Бъди здрав!

Поех към спирката с енергични крачки, заобикаляйки един мравуняк точно пред себе си. В стройни редици стотици мравки изпълняваха поредната си важна мисия. „Боже! И те бързат!“ — помислих аз и свих зад големия бял блок.

ЗИМНО СЛЪНЦЕ

Януарският следобед се настаняваше удобно като мързелива котка върху затоплен капак на булевардна шахта. Студът — това лошо момче — тичаше по улиците на Пазарджик и щипеше хората, където свари. Вече почти не си усещах лицето, а носът ми се превръщаше в малка ски писта. Нахлупих досадната си шапка и се загледах в ниското зимно слънце, което, без да зная как, усещах да грее право в сърцето ми. Това му харесвам на слънцето през януари — не топли, но свети в душите и сърцата на хората или поне в моите. Вдъхва надежди и прави нещата да изглеждат някак по-леки и поносими.

Всъщност обичам си шапката и съм ѝ благодарен. Мисля, че това е едно от най-важните постижения на човешката цивилизация, заедно с интернет и електрическата четка за зъби.

Оставих училището и учебния ден зад гърба си и поех по „Виа диагоналис“. Така наричам пътя, по който всеки ден минавам. Нищо ново — римляните са измислили всичко много отдавна.

Не! Като се замисля — винаги нося училището и работата си с мен, защото ги обичам. Чудех се дали днес успях да убедя шести клас колко важна е ролята на личността в историята, когато говорихме за цар Самуил и края на Първото българско царство. Дали съумях да покажа на девети клас, че изкуството често се използва за пропаганда? И дали в седми клас разбраха разликите между управлението на Стефан Стамболов и това на Константин Стоилов? Дааа, не можем да избягаме от себе си. Ние сме такива, каквито сме. Носим с нас своите тревоги, желания и страхове. Странно нещо е удовлетворението от свършената работа — капризно и обстоятелствено като женски цикъл.

За да се разсея, си спомних, че тази вечер играе „Ливърпул“. По дяволите, трябва да спечелим най-послед шампионската титла. In Klorr We Trust!

Докато се бях отнесъл в мислите си далече в Мърсисайд, светофарът светна и аз пресякох заедно с две дами на средна възраст. Едната беше облечена в скъсани дънки и розово яке. А другата носеше тигров панталон и късо дамско палто. Не я разбирам тази мода със

скъсаните панталони. Само като си помисля, че преди трийсетина години се търсеха услугите на международни шофьори, които срещу не малко пари носеха по някой чифт от така желаните дънкови панталони с марка RIFLE. А днес?!

Жената със скъсаните дънки носеше малка кожена раница, която на фона на пищните ѝ форми приличаше по-скоро на малко портмоне.

И двете бяха гримирани така тежко, че човек би помислил, че отиват на Хелойн парти.

— Оф! Имах чувството, че никога няма да светне зелено тоя скапан светофар — промърмори едната, докато вървахме по тротоара срещу Детската кухня.

— И аз съм така с мъжете. Имам чувството, че никога няма да срещна правилния — отговори вяло другата.

— Ба! Ти луда ли си ма? Всички мъже са едни и същи — егоисти и тъпаци, дето искат само... Сещаш се!

Не зная дали това беше коварна провокация към мен или двете просто се радваха да ме видят, вървящ смирено и миролюбиво зад тях. След седем учебни часа обаче няха сили и настроение за междуполова ксенофобия. Усмихнах се глупаво и бях готов да се призная за виновен за всички злини, сторени от мъжете в световен мащаб от Троянската война до днес. Дори щях, ако се наложи, да си разкъсам дрехите в знак на разкаяние или поне само ципа на якето. В този момент се чу онзи специфичен звук, когато някой ти изпраща сърца по месинджър.

— Чакай, че моят май пак ми пише — каза дамата с раничката-портмоне и двете спряха. Възползвах се от този златен шанс и бързо ги заобиколих като Боби Фирмино, финтиращ защитата на „Манчестър Сити“.

Само след няколко крачки се оказах на малкия площад пред бившето кино „Млада гвардия“. Боже, колко много филми съм гледал там. Сега осъзнавам, че това беше сакрално място за Пазарджик в годините на зрелия социализъм, а и доста след избухването на демокрацията. Това кино, заедно с книгите, беше нашата тераса към света. (Няма пък да напиша „прозорец“!).

Спомням си и онези смешни декоративни петли, които важно и наперено кръстосваха пространството между киното и сградата на

милицията — истинска градска атракция. Какво стана после с тях и къде изчезнаха те — така и не разбрах.

Спрях се до малката будка и си поръчах обичайното следработно кафе. Трябва да търсим и да намираме малките радости. Те са нашата Китайска стена срещу жълтите зъби на стреса.

— Студено, а? — заговори ме продавачката, докато приготвяше кафето.

— Добре поне, че слънцето се показва — отговорих.

— Да, така е. Усмихна ми деня — каза тя.

Платих кафето и промълвих на тръгване:

— Радвам се, че и друг човек, освен мен, мисли за тези неща.

Момичето се усмихна уморено и отвърна:

— Понякога ми тежи да съм такава, но пък не всеки може да разбира слънцето и да го пуска в душата си.

— А може би то само ни избира — казах вместо „довиждане“ и поех по пътя си, усещайки топлото кафе през малката картонена чаша в ръката си.

Няколко метра по-нататък две жени старателно търкаха надписите „Весела Коледа!“ и „ЧНГ!“ от витрината на един магазин, а един млад мъж с костюм бързаше към съда по някаква много важна работа.

КОЛЕДНИЯТ ДУХ

Коледният дух е онова голямо невидимо одеяло, с което всички се намятаме по това време на годината. Сякаш някаква тайнствена ръка го хвърля изневиделица отнякъде, а две седмици по-късно си го прибира обратно. Преди това обаче старателно го изтупва, за да го почисти от очакванията и разочарованията на хората и да го приготви за следващата година.

Но докато одеялото е върху нас, докато го усещаме, търсим начин да сгреем душите си и ръцете си, поизмръзнали от дългото стискане на надеждите и страховете ни. Правим поредния си опит да повярваме в Доброто, колкото и трудно и старомодно да ни се струва. Оглеждаме се за оправдание, зад което да скрием любимите си грешки, които сме допускали и продължаваме да го правим. Изсипваме закуп толкова много мили думи и пожелания, които може би е трябвало да кажем много по-рано, много по-навреме. Преди много от тях да са се превърнали в писма без адрес и марка с изтекъл срок на годност.

Мисля, че всичко това и снегът, мирисът на портокали и „Сам вкъщи“ са нещата, които правят коледния дух една истинска Бяла магия.

Няма по-подходящо място, където да се докоснеш до това Вълшебство, от българското училище. Горкото! То има толкова вменени му несвойствени функции и образователно — възпитателни отговорности, че спокойно поема и тази. И го прави с чувството на свещен дълг към децата.

Къде другаде, ако не там, по това време на годината спонтанно и изведнъж във всеки клас се появяват по няколко джуджета на Дядо Коледа с червени шапки с бели пискюли? Къде другаде, ако не в клас, можеш да видиш голямото очакване на празника — в очите на децата, в усмивките им, в ръцете им, изцапани с брокат от стискане на някоя малка играчка за елха?

Трябваше да пазарувам и да платя някои сметки, затова се отправих към „БИЛА“ в свободния си час. Досадно е това упражнение, което всеки прави дванадесет пъти в годината. Сега разбирам колко

практични са били древните римляни, разполагайки със специален месец в календара си, предназначен за плащане на задълженията. Струва ми се много по-удобно.

По краткия път от училището до магазина бях изпреварен от няколко от споменатите вече коледни джуджета от пети и шести клас, които разпалено коментираха качеството на баничките със сирене от топлата витрина. Обсъждаха финансовото си състояние към настоящия момент и се чудеха дали да си купят айрян или боза. Все важни философски въпроси, които, както всички знаем, нямат точен отговор. Не и когато си на 12 години. После някак изведнъж всички порастваме и пренастройваме своя вътрешен радар за ценности и приоритети.

На касата скоро се образува голяма и странна опашка от малчуганите с червени коледни шапки и няколко пенсионери. „Да — помислих си аз, усмихвайки се, — младостта среща опита“.

Пред мен с достойнство чакаше своя ред възрастен господин с побеляла коса, прилежно сресана назад. Кафявото му яке беше поизмачкано, а малките му живи очи наблюдаваха с интерес децата. Посивелите му добре гледани мустаци подсказваха, че въпреки почтената си възраст е човек, който продължава да държи на външността си. Ухаеше на одеколон, което веднага събуди заспалото ми чувство за носталгия по продуктите на „Ален мак“.

Забелязах, че стиска в ръка две консерви с котешка храна, които се колебаеше да постави на лентата.

Обърна се назад към мен, усмихна се и каза:

— Бъдещето на България — сочейки с очи децата на опашката пред нас.

— Да — отговорих аз уважително, — нашите деца, нашите надежди.

Реших, че краткият ни патриотичен разговор със стареца е приключил, и се заслушах монотонното писукане, което издаваше касата при всяка маркирана от касиерката стока. „Ето — помислих си аз, — това е шумът на парите! Най-после разбрах какво се крие зад този култов израз!“.

Възрастният човек внезапно се обърна отново и ми каза:

— Вие сигурно бързате! Минете пред мен!

— Благодаря Ви! — отговорих. — Ще се възползвам! Благодаря Ви още веднъж!

— Моля Ви се — няма защо! Ние пенсионерите сме така! За никъде не бързаме! А и никой не ме чака вкъщи!

Погледнах го без въпрос в очите си, за да не бъда нахален и да не го обидя, но той продължи:

— Жена ми почина преди години. Дъщерята живее в Лондон. Добре, че е Мая — една улична котка. Идва ми на гости понякога. Ей, много умни животни са! Знае, че щом взема пенсията, ѝ купувам от нейната храна, и винаги идва. С нея ще караме Коледа!

Усетих, че някой сякаш ме хвана за гърлото и бавно и мъчително започна да ме стиска, а очите ми се напълниха със сълзи.

— Благодаря Ви отново! — успях само да промълвя аз.

Платих сметката и бързо излязох. Пред мен едно мръсно такси качваше трима пътници с големи жълти чанти, пълни догоре. Вдигнах ципа на якето си и поех обратно към училище.

ФИЛИП

Беше събота. Един от онези дни в началото на септември, когато лятото сякаш бавно проумява, че скоро трябва да стяга куфарите си, пълни със сини спомени, следи от морски пясък и мидени черупки. А после като обидено дете започва да върти номера на хората. Слънцето става все по-срамежливо и внимателно. Морето забравя за своите обещания. А думата „чадър“ променя сезонно смисъла си. Дърветата принасят свидни първи жертви в името на есента — пожълтели листа, които падат уморени по улиците на шумния град.

На всичкото отгоре миришеше и на печени чушки, а замирише ли веднъж на печени чушки — спукана му е работата на българското лято.

Разхождахме се с жена ми по Главната, когато изведнъж задуха силен вятър, а сивите облаци се появиха изневиделица като пожарникари. Канеше се да завали.

Тръгнахме към вкъщи, но списъкът с покупки в джоба ми упорито твърдеше, че трябва да се отбием в Четвъртък пазара. Странно нещо са пазарите — малки организми със свой собствен пулс в голямото тяло на града. Имат си свои закони и правила, своя неповторима атмосфера, своя хармония.

Не ми се искаше да се гмурна в това море от търсене и предлагане, където, кой знае как, всички дини са от Любимец, а всички картофи — от Смолян. Седнах на една пейка, за да изчакам жена ми.

Тогава се появи той — слаб, но енергичен мургав мъж, видимо попрехвърлил 50-те. Гледайки го, си мислех как хората остаряват по различен начин. При някои старостта идва бавно и нежно, като любовна песен. Други обаче нямат този късмет и годините бързо и безпощадно оставят следите си върху тях. Човекът явно не беше от късметлиите. Брадясалото му лице беше набраздено от бръчки. Около плешивото му теме все още се забелязваше малко побеляла коса. Докато си мърмореше нещо под носа, забелязах три или четири жълти зъба, които бяха самотни господари на цялата му уста. Имаше топли и добри очи, които бяха започнали да помътняват. Беше облечен в

избеляла тениска, дълъг платнен панталон с ръб и стари маратонки. В здравите си жилести ръце стискаше три празни пластмасови кутии от маслини. Бях го виждал и друг път да помага на търговците от различните сергии. Изхвърляше стари плодове и зеленчуци. Носеше чували. Метеше.

Докато миеше кутиите под чешмата, погледът му се спря върху мен. Усмихна ми се и аз реших да го заговоря:

— Как се казваш? — попитах.

— Филип — отговори той и добави — Циганин съм, ама не съм лош човек.

— Няма значение, че си циганин — отвърнах аз и на свой ред добавих — Ние всички първо сме хора.

Филип не каза нищо. Спря чешмата и седна до мен. После ми разказа живота си набързо. Кой знае защо, след като свърши, го попитах:

— Щастлив ли си?

А той отговори:

— Да! Днеска съм изкарал 70 стотинки. Нека има и за другите.

— И все пак — настоях аз — какво искаш?

— Здрави да са всички, а за мен — каквото остане.

Усетих как се надига на пръсти, за да надмогне срама и неудобство си и продължи, без да ме гледа:

— Ще ми дадеш ли 30 стотинки, да ми стане цяло левче?

Нещо ме преряза като с нож. Извадих една монета от 1 лев и му я дадох. Той започна да ме благославя. В този момент дойде жена ми. Беше купила боровинки. Веднага отвори пластмасовата кутия и му я подаде. Филип си взе няколко плодчета. Грубата му ръка стана лилава от сока на боровинките. Понечи да ѝ целуне ръцете в знак на благодарност, но тя го спря.

— Не трябва! — каза Валечка. — Не е редно! Недей!

Сбогувахме се с Филип и мълчаливо поехме към вкъщи.

Вятърът отново разхлади този странен късен следобед. Един човек излезе, носейки кашон с домати, и се насочи към спрелия наблизо стар фолксваген пасат. Пазарът се готвеше да затваря.

БАЙ ГОШО

Бай Гошо беше слаб, нисичък и леко прегърбен човек с прошарена, оредяваща къдрава коса. От него лъхаше на сдържаност, доброта и дори лека меланхолия. Очите му бяха малки и в същото време живи и изразителни. Сигурен съм, че ако в Българския тълковен речник използваха снимки, щяха да сложат негова срещу думата „смирение“.

Особената си деликатност и спокойствие бай Гошо прилагаше напълно в професията си на фризьор. Винаги, когато ме подстригваше, го правеше така нежно, че не усещах ръцете му. Това беше цял ритуал, който започваше с намятането на голям бял чаршаф върху мен. На малко дървено столче поставяше голямо огледало със захабени краища. Обличаше работната си престилка, която винаги беше прана и чиста, но беше пожълтяла с годините. След това като стар магьосник, който изрича вълшебни думи, казваше тихо: „Хаирлия да е!“ и започваше да свещенодейства с ножица и гребен в ръце. Затварях очи и усещах как едва ме докосва, а косата ми пада като досадни задръжки в краката ми и ми носи чувство за свобода. Понякога отварях очи за кратко и виждах как бай Гошо сякаш танцува около мен в своите малки кожени чехли като някой страстен танцьор на латино танци.

Откакто се помня той живееше в квартала заедно с жена си, точно срещу нашия блок. Обичах да ги гледам как излизат и се прибират винаги заедно, един до друг. Приличаха ми на Уилоу и жена му Кая от култовия филм на Джордж Лукас. Сега си давам сметка, че пред себе си съм имал нагледен пример за двама души, които остаряват заедно, обичайки се.

Някъде в края на 90-те години или може би малко след това бай Гошо вече беше пенсионер. Това му даде възможност да разшири клиентелата си в махалата. Още повече че цената при него беше твърда — само едно левче.

Помня, че беше горещ късен летен следобед някъде в края на седмицата. Имах нужда от подстрижка, а следователно — от бай Гошо. Той ме посрещна радушно, както винаги.

Влязох и се настаних в малката кухня. Наоколо жена му беше простряла някаква зелена билка да съхне. В счупена розова пластмасова кофа имаше големи розови домати, а от чучура на мивката бавно капеше вода. Една нахална муха глупаво продължаваше да се блъска упорито в почернялата мрежа на терасата. Откъм хола долиташе звукът на телевизор — поредната серия на „Дързост и красота“. Миришеше на дъжд, а и облаците бавно се сгъстиха пред малкия прозорец.

След минути бай Гошо вече беше облякъл познатата стара бяла престилка, а аз заех мястото си. Разменихме няколко думи за горещините и отиващото си лято под звука на неговата фризьорска машинка. Тогава се чуа и първите гръмотевици, а силен вятър хлопна изведнъж вратата зад гърба ни. Много скоро токът спря.

— Искаш ли да почакаме, докато дойде токът, за да довършим?
— попита ме бай Гошо.

— Разбира се — отговорих аз. — Защо не излезем на терасата?

Настанихме се на терасата. Гледахме как големи капки летен дъжд бързо напояват прашната земя. Беше задушно. Вятърът палаво си играеше със старата телевизионна антена, която сякаш се клатеше от удоволствие. Една жена беше наметнала някакво червено сако на главата си и се опитваше да бърза под пороя.

— Бай Гошо, все се каня да те питам как се чувстваш като пенсионер — казах пръв.

Той продължаваше да мълчи и да гледа летния дъжд. Помислих си, че може би съм постъпил глупаво, че съм го засегнал по някакъв начин. Точно преди да се извиня, той ми каза:

— Знаеш ли, чак сега разбирам какво нещо е старостта. Когато човек остарява, той сякаш избледнява за останалите — като спомен. Като че ли бавно започва да изчезва. Те спират да го забелязват. Става част от пейзажа. Докато си млад, все още си някой и нещо все още зависи от теб, а после — въздъхна тежко и продължи, — после започваш да губиш себе си.

Признавам, че не очаквах тези думи от него. Мислех, че ще подхвърли нещо на шега и ще се посмеем, но не стана така. Той беше тъжен, а чак след години аз проумях думите му.

Дъждът неусетно спря — така, както беше започнал. Лампата в малката кухня светна и ние довършихме подстригването ми.

Минаха доста години от тогава. Бай Гошо отдавна вече не е между живите, но думите му от онзи дъждовен летен следобед останаха и се улавям, че все по-често мисля за тях.

Миналата седмица в автобуса за Пазарджик една жена се оплакваше от майка си по телефона: „Абе старост! Какво да ти кажа?!“ — завърши тирада си тя.

„Да, старост!“ — помислих си аз и се сетих отново за добродушния нисичък фризьор, който беше мислил върху това много преди мен и преди всички онези от нас, на които е съдено да остареят.

МЕЧТАТЕЛИ

Пътят от Колоната към Тортата винаги е бил нещо доста специално за всички, които носим Пазарджик в себе си. Нещо, което може да усети само онзи, който от малък знае смисъла на израза „През «Чиксалън» за гарата“.

Иначе това е една къса улица, пълна с живот, но и със спомени. Ако затвориш за миг очи, вървейки по нея, можеш дори да се върнеш назад във времето и да видиш Татар Пазарджик от началото на миналия век. Някой заможен търговец върви важно по прашното Мекхеме, превърта бавно в ръка едрите тъмножълти зърна на кехлибарената си броеница и тихичко си нашепва успокояващо „Имам да взимам. Нямам да давам! Имам да взимам! Нямам да давам!“. А ако малко напрегнеш слуха си и стиснеш още по-силно очи, можеш дори да чуеш как някой от уличните продавачи подвиква от време на време „Тооопъл симиид!“, държейки под око градските босоноги хлапаци с ожулени колене, наобиколили го като гладни кутрета.

Аз самият си спомням първите подобия на пици в града, които се правеха в един павилион на тази емблематична улица в края на 80-те години. Всъщност това не бяха никакви пици, а някакви тестени платформи, намазани обилно с доматиен сос отгоре и поръсени с нарязани на колелца кренвирши. Но за нас, децата от онова време, нямаше нищо по-вкусно и примамливо.

Тази улица винаги ми е приличала на малка веничка върху челото на града. Когато е пълна с хора, тя се надува и пращи от живот. А щом вечер опустее, тъжно се прибира навътре и чака с нетърпение сутринта, когато отново ще замирише на банички и нов ден. Ще я огласят сладките приказки на спрели за размисъл пенсионери, до които са оставени да си починат пазарски чанти със зеленчуци. Или ученици, които обсъждат на висок глас някоя нова игра в смартфоните си.

Не бях минавал оттук отдавна, но сега бързах да се срещна с Петя и с г-жа Дъбова. Стигнах неусетно до Тортата и се спрях, за да потърся с поглед Юри. Реших, че имам време да се обадя и на него. Безкрайно уважавам този човек, както и това, което прави — да

продава стари книги. Обичам начина, по който се отнася към тях — с нежност и грижа, като към свои собствени деца. Ако има конкурс на тема „Най-добрият приятел на книгите“, бих гласувал за Юри с две ръце.

Освен всичко друго той е и главният жрец на това истинско религиозно братство — градския Клуб на почитателите на фантастиката. Един човек, който общува с боговете — Азимов, Стругацки и т.н.

— Вече не пуша! — каза ми Юри, излизайки да се видим за малко пред „Часовника“ — Отказах ги!

— Браво! — отвърнах. — Моите поздравления! Хем ще си пазиш здравето, хем няма да си даваш парите на вятъра.

Побъбрихме още малко за книгите и за живота. И аз казах:

— Ще тръгвам, брат. Чакат ме. Само един въпрос преди това.

— Давай — каза с усмивка Юри, поздравявайки някакъв минаващ наблизко старец, който стискаше в ръка „Мъжът и жената интимно“ и стиховете на Вапцаров.

— Юри, защо харесваш фантастика?

Той ме погледна с очи, в които прочетох „Кооолко назад ме върна само!“, и каза:

— Навремето исках да стана астроном. Чертаех карти. Гледах звездите. Мечтаех.

Усетих, че настръхвам, а той продължи:

— Знаеш ли, звездите могат да говорят. Стига само да разбираш техния език.

Погледнах го с усмивка и отвърнах:

— Щом ти го казваш, вярвам ти.

А после допълних:

— Какво стана после, Юри? Какво стана с мечтите, брат?

Видях, че погледът му се спря върху купчината книги, които стояха наблизко, след което ми отговори с тихо достойнство:

— Отлетяха някъде в небето — заедно с хвърчилата, които пускахме тогава.

— Ех, ти... — промълвих аз и тръгнах.

Няколко възрастни дами се радваха на февруарското слънце, насядали по близките пейки наоколо. Двама влюбени, за които останалият свят просто не съществуваше, бързо ме задминаха,

устремени нанякъде. Дълго гледах стиснатите им една в друга като заклинание ръце, докато се изгубиха от погледа ми, превръщайки се в две малки черни точки.

ДЕНЯТ НА ХРИСТИЯНСКОТО СЕМЕЙСТВО

Ноемврийският дъжд продължаваше кротко да вали като тихо обещание, което Някой нашепва от небето във вид на ситни капчици. Те сякаш нямаха търпение да полегнат уморено по пустите улици на Пазарджик, редом до нападалите преди тях листа от близките дървета. Дискретната сутрешна мъгла тайнствено беше обвила хотела в обятията си и отказваше да го пусне. Една счупена пейка, подгизнала и самотна, геройски понасяше грубите шеги на нахален настръхнал врабец, който нервно подскачаше върху нея. Няма по-разнолик сезон от есента. Веднъж е шарена и златна, широко усмихната и приветлива. А друг път е сива и намръщена, носеща тягостно усещане за тъга и меланхолия. Хората са като сезоните — толкова са различни и така ужасно си приличат.

Вървах към училището и си мислех, че ме очаква дълъг ден с няколко прекачвания на моята професионална Машина на времето. С пети клас трябваше да отидем в Старото египетско царство при фараона и неговия народ. Веднага след това, с младите хора от шести клас, трябваше да се отбием в ранносредновековна България през първата половина на IX в. и да се запознаем с управлението на ханове от този период. А за десерт ни очакваше Испания, където щяхме да се разходим с десети клас по бойните полета на Гражданската война (1936–1939 г.) и да се запознаем с ген. Франко.

Докато минавах край църковната ограда, забелязах един отлепен некролог, който с последни усилия се държеше за стената. До него обява на някаква фирма гордо заявяваше готовността си за РЕМОНТ НА ПОКРИВИ. А отдолу, оградено от коледни камбанки, стоеше празничното меню за новогодишната нощ на градски ресторант. Кой знае защо си спомних за Търновския надпис на хан Омуртаг: „Човек и добре да живее, умира и друг се ражда...“. Цялата мъдрост на житейския кръговрат, събрана в няколко думи. Кое е по-важно — „колко“ или „как“ си живял? Какво ще оставиш след себе си и за кого? Само веднъж ли имаме право на тази вълшебна игра — живота?

Звукът от църковните камбани ме извади от философското ми вцепенение. Чух зад гърба си детски глас, който попита:

— Мамо, защо бият камбаните?

— Нали вече ти казах преди малко — Денят на християнското семейство е — отговори приятен женски глас.

Забелязах с периферното си зрение как ме настигат две фигури. Едно малко момиченце с дълга плитка, сини гумени ботуши с бели сърчица по тях, розово яке и раница с нарисувана върху нея кукла Барби. В едната си ръка то стискаше зелен чадър, а с другата държеше ръката на майка си — висока жена с изморен, но решителен поглед.

— Мамо — продължи момиченцето, — ние с татко като сме разведени, трябва ли да празнуваме тоя празник?

Жената нахлупи още по-старателно качулката на якето си и каза:

— Трябва, разбира се! Той е твой баща! А и нали ти и аз сме семейство!

— Мамо, аз като порасна...

— Стига си говорила! Сложи си шала на устата и да бързаме, че закъснявам за работа!

Не спираше да вали. Двете фигури бавно ме задминаха и се отдалечиха. Подтичвайки, малко бездомно куче пресече улицата и изчезна заедно тях.

ОСМИ МАРТ

Празниците са малките междучасия в живота ни. Червените островчета в календара, до които се добираме с плуване през коварното Море на ежедневието.

Чакаме някои от тях с нетърпение. Други пропускаме покрай себе си, защото не ги усещаме като наши. А има и такива, които, без да разберем кога и как, ни завъртат в своята спирала на съпричастност и ни правят част от реквизита си.

Вървя към поредния Осми март, докато тези мисли се редят на опашка в главата ми, търпеливо чакайки своя ред за внимание. Решен съм днес да направя нещо като социален експеримент. (Как звучи само! „Социален експеримент“! Винаги съм ненавиждал напудрените фрази. Зад тях обикновено се крият фалш, лицемерие и емоционална импотентност.).

И все пак — искам днес да се вглеждам в лицето на Нейно Величество Българската жена. Да се опитам да видя празника през очите на дамите, които ще срещна.

Първата ми „жертва“ се оказва продавачката на билети в автогара „Юг“. Любезна брюнетка, попрехвърлила 50-те, която ми прилича на смартфон от по-старите модели, грижливо пазен в калъф от изкуствена кожа. Тежкия ѝ грим и яркото червило придават на дежурната ѝ усмивка сюрреалистична форма.

— Пазарджик, 7.00 ч. Нали? — пита ме тя с тон на сутрешна бодрост.

— Да! Благодаря Ви, че сте запомнили! — отговарям учтиво. — Между другото — честит празник, ако го празнувате де!

Продавачката ме поглежда учудено през малкото прозорче на гишето като космонавт, който гледа през илюминатора си, а служебната ѝ вежливост изведнъж изчезва някъде под въртящия се стол, на който седи.

— Така като ме гледате, мислите ли, че ми е до празници? Смяната ми свършва чак следобед. Тогава ще му мисля. Но все пак — благодаря!

— Извинете! — казвам виновно. Събирам всички парченца смирение, които успявам да открия у себе си, и се изнизвам на пръсти.

Само след 40 мин. автобусът вече е на спирката на болницата в Пазарджик. Шофьорът отваря врати и аз изведнъж се оказвам пред няколко долепени една до друга дървени сергии със сгъваеми метални крачета, покрити с найлон. Върху тях грижливо са наредени различни по вид, форма и шарки цветя. Други се подават от бели кофи от маслини и латекс, в които са потопени. А долу, в кашони от банани, си почиват няколко саксии, очаквайки с достойнство съдбата си. Зад тази истинска цветна барикада стои продавачката — жена със син анцуг и странна прическа.

— Честит празник! Какви хубави цветя! — казвам възпитано аз, минавайки покрай нея.

Жената зад барикадата ме поглежда така, сякаш съм забелязал колко е напълняла след зимата, и бързо изстрелва един снаряд:

— Проссстак!

Усещам тежка плесница по лицето на джентълмена в мен, от която дори ухото ми заглъхва за миг. Но приемам философски това грубо подценяване на опита ми за кавалерство и продължавам.

Малко по-късно застигам при канала възрастна дама, облечена в черно, тръгнала бавно нанякъде, помагайки си с бастуна си.

— Честит Осми март! — казвам аз, докато я подминавам.

Тя се усмихва. Спира за момент и кокетно се подпира на бастуна си.

— Благодаря, чедо! Ама тя моята свърши. Дядото почина преди 7 години. Децата са в София. Сама съм като кукувица. Няма вече нито за кого, нито за кога да празнувам.

Усмихвам се учтиво в знак на солидарност и понечвам да продължа, но гласът на възрастната дама ме догонва:

— И да знаеш, чедо — истинският женски празник е на Благовещение.

Добре информиран и благодарен, се отправям най-после към училището. Едва прекрачил двора, виждам как няколко млади мъже от шести клас играят на народна топка. Мачът е явно на живот и смърт. Веднага получавам покана да се включа.

— Защо ви е играч като мен? — питам, бързайки, аз. — Много съм голям — лесна мишена съм.

Отговорът е безпощаден и почти моментален:

— За да Ви чукнем пръв!

Стоящите наблизо дами от класа, играещи на федербал, избухват в спонтанен смях, а една от тях ми съобщава:

— Здравейте, господине! Почти щяхме да Ви честитим празника.

Ей, опасно нещо е младото поколение! Няма милост към никого и това си е.

После колелото на учебния ден се завърта бавно. Още първия час благодаря на Мими, че са седнали с Наска на първия чин, а не както досега — на последния.

— Искаме да Ви гледаме в очите — съобщава Мими това важно в живота на всеки тийнейджър решение.

Думите ѝ ме докосват. Май наистина забравихме как да се гледаме в очите. А навремето, когато аз бях колкото тях, ние си говорехме по този начин. Какво стана с нас, по дяволите?!

Няколко часа след това се отпускам уморен на седалката. Прибирам се в Пловдив и с блаженство предвкусявам следващите минути на покой. От спирката на КАТ се качва жена с побелели коси и сядва до мен. В едната си ръка стиска сивата си жилетка и вехта дамска чанта. А в другата — стръкче лилав зюмбюл, увит в прозрачен целофан.

Усмивам ѝ се:

— Честит празник! — за пореден път произнасям това заклинание днес.

Жената бавно се намества до мен. Хваща по-удобно багажа си в ръце и ми отговаря:

— Благодаря Ви! Никак не ми е до празнуване, но Ви благодаря!

След няколко минути отново тя нарушава мълчаливото ни спътничество:

— Синът ми е болен. Откриха му рак. Само на 45 години е. Лекарите в нашата болница не дават надежда. Та затова отивам в Пловдив. Трябва да намеря д-р В. Казах ми, че бил много добър.

Виждам как две големи тежки сълзи се отронват от уморените ѝ тъжни очи. А мен нещо ме сграбчва за гърлото и започва да ме стиска. Искам да ѝ кажа нещо, но не зная какво. Искам да превържа ранената ѝ душа с бинта на надеждата, но не зная как. Чувствам се ужасно слаб, нищожен и безсилен. Някакви зловни въпроси търсят отговорите си

дълбоко в мен, но не мога да им помогна. Не и сега. Не точно в този момент.

Погледът ми се спира върху кокалестата ѝ ръка, която стиска стръкчето зюмбюл. През изпотения целофан виждам само как малките му лилави камбанки се поклащат в такт с криволичешия автобус.

МИШО

Банкя бавно остава зад гърба ми. Спирам за миг пред голямата чешма с часовниковата кула и отпивам блажено от почти топлата минерална вода. После вдишвам като за последно свежия планински въздух и хвърлям поглед назад. Също като София това малко късче от нея си остава една истинска витрина на контрастите. Дотолкова, че след пет дни тук вече се чудя кое е по-нормално. Дали това са красивите модерни и нови къщи, оградени с високи зидове, КПП-та и скъпи лимузини пред тях, или старците, които чакат на опашка за пенсиите си пред малкия банков офис, сгушен между Дома на услугите и поредната закусвалня, предлагаща сръбска скара.

Неуверено крача към спирката на автобусите. Трябва да стигна до метростанция „Сливница“, а оттам до Централна гара. Купувам си билет и воден от проверения от времето закон, че „с питане до Цариград се стига“, се устремявам към една възрастна жена с черна забрадка, избеляло розово яке и изтъркана найлонова чанта в ръка. Тя чака на спирката, потънала в блатото на собствените си мисли.

— Извинете! — казвам. — Трябва да стигна до метрото. От правилната страна ли чакам?

Жената ме поглежда враждебно и бързо отговаря:

— А, не знам. Нищо не знам. Не ме питай!

След това въздиша тежко и отново се потапя в мислите си като дълбоководолаз.

За кой ли път си давам сметка колко различни сме ние — живеещите в т.нар. „провинция“, и тези туземци тук — т.нар. „столичани“. Вече съм сигурен, че много от тях се страхуват да се усмихнат и да бъдат щастливи, а което е по-тъжно — има и такива, които вече дори са забравили как става това. Всъщност, не! Не съм прав. Ние просто живеем на различни скорости.

Качвам се в автобус 47, дупча билета си се облягам на стъклото. Няколко ученици обсаждат най-хубавите седалки, изваждат телефоните си и забиват носовете си в тях. Двама старци като по чудо успяват да седнат и започват да си говорят за внуците, младостта и

обща познати, доста от които, както се оказва в хода на разговора, вече отдавна са покойници.

С неспокоен поглед търся някого, когото да попитам къде точно трябва да слеза. На следващата спирка старият раздрънкан автобус отваря врати. Качва се младо момче с брада и мустаци, с небрежно праметната през рамо раница. Облечено е в черен суитшърт и скъсани дънки. Застава до мен, пишейки нещо в телефона си.

— Извинявай, мило момче! — прекъсвам го най-настойтелно аз.

То сваля белите слушалки от ушите си и уморено ми се усмихва:

— Да, кажи.

Едва тогава забелязвам колко много благородство и човештина излъчват кафявите му очи. Кой знае защо, но изведнъж съм готов да се закълна, че съм го виждал в някой от филмите за мускетари, но не съм сигурен в коя версия — съветската, американската или някоя европейска.

— Трябва да слеза на метростанция „Сливница“ — споделям отново болката си.

— Нямаш грижи. Последна спирка е. И аз слизам там. Ще ти покажа.

Думите му ме успокояват за момент, а момчето отново слага слушалките си и продължава да пише в телефона. Сещам се обаче, че това е само половината условие от тази сложна за мен задача с думи. Преглъщам вродената си деликатност и отново го прекъсвам с леко потупване по ръката.

— Извинявай! Трябва да се кача на метрото там. Ще ми покажеш ли къде?

Изричайки тези думи, се чувствам като първия човек, видял на живо трамвай, но няма как — „когато си в Рим, прави като римляните“.

— Спокойно! — отговаря ми момчето. — И аз съм за метрото. Ще отидем заедно.

Няколко минути по-късно слизаеме. Следвам момчето неотлъчно, като партийна повеля. Двамата заедно сега сме част от почти религиозното Общество на бързащите — може би най-голямата секта в столицата.

Поспирам само за миг, за да извадя пари за билет. От портфейла ми изпада старият и аз се навеждам да го взема. Забелязвам погледа на момчето, пълен с неудобство и състрадание.

— С този няма да стане — казва ми то с тон, целящ не да ме обиди, а само да ме информира. После някак между другото ми казва:

— Ако нямаш, аз мога...

— Боже Господи, не! — прекъсвам го, почти крещейки от ужас, че са ме помисли за човек, който събира използвани билети от улицата, надявайки се да пътува по някакъв начин с тях. — Просто си изпуснах стария билет и го прибирам.

— За какво ти е? — пита ме момчето, докато слиза надолу към метрото.

— В командировка съм. Трябва да пазя билетите. После ще ми ги изплатят.

— Ясно — казва бодро. — Какво работиш?

— Даскал съм — заявявам аз своята социална принадлежност. — А ти ученик ли си, или студент?

Въпросът ми явно прозвучава наивно, защото момчето се усмихва снизходително за миг, а после ми отговаря:

— Работя в един мол. Завърших преди година.

— Не искаш ли да учиш? — продължавам аз да го тормозя с въпросите си.

— Искам, разбира се. Мечтата ми е да уча компютърна анимация.

— О! — възкликвам. — Това е страхотно!

Момчето ме поглежда с топлите си очи и продължава:

— Сега нямам възможност. Трябва да работя. Брат ми е инвалид, а заплатата на майка ми не стига за нищо.

Един въпрос и една дума („баща“) някак остават неизказани помежду ни, но усещам, че доближавам невидима граница. Успявам само да промълвя:

— Как се казваш?

— Михаил — отговаря ми момчето, докато ме изчаква да пхна билета си за метрото, а това, кой знае защо, ми отнема малко повече време.

Вече сме на спирката. Бъркам в джоба си, вадя един лев и му го подавам.

— Мишо, виж какво, искам да се почерпиш едно кафе за мое здраве.

— Но защо? — пита Мишо с изненада в гласа си.

— Абе просто ей така — за мое здраве, а и защото беше човек с мен и ми помогна.

Мишо поглежда встрани с неудобство и взема левчето.

— Нямаше нужда! Благодаря!

— Какво е станало с вас тук? — мисля аз на глас пред него. — Всички са толкова намръщени, озлобени и отчуждени. Тъжно е.

— Ами не знам — отговаря ми той. — Живеем така откакто се помня.

Стискаме ръцете си за сбогом и той тръгва по пътя си.

— Мишо! — викам след него, а той се обръща. — Моля те, не се отказвай от ученето!

Мишо се усмихва, навежда глава и ми отговаря през рамо:

— Няма!

После бързо се смесва с множеството, което се качва на метрото, докато някаква жена със запушен нос съобщава по радиоуредбата следващата спирка.

ДВАМАТА

ТЯ ВЕЧЕ Е ТУК

Отворих очи със странно чувство. Сякаш главата ми беше въртележка, на която се въртяха сцени от „Убийства в Мидсъмър“, поредното приключение на Алан Карлсон — „Стогодишният старец, който скочи през прозореца и изчезна“, и проявите на кризата в Османската империя в края на XVIII в. За миг това ми се стори пълен абсурд. Помислих си, че може би съм полудял. Но всичко имаше логично обяснение. Преди да заспя подготвих уроците си за новата седмица, гледах телевизия и четох. После, в съня ми, се бе появил този зловещ микс с вид на някакъв откачен сценарий за психотрилър.

Проверих какво се случва във Фейсбук, и с жена ми излязохме. Искяхме да се поразходим. Едва на улицата осъзнах, че е събота. Първият следобед на март без сняг и студ. Въпреки това имах странното усещане, че зимата все още е в мен, че все още е тук. Пазех зимните си страхове. Чувах гласовете на зимните си разочарования. Проверяхах по име и важност зимните си надежди. Трябваше да знам с кои от тях да се разделя и кои да запазя за следващата зима.

Топлият мартенски вятър нахлу в душата ми и бързо ме върна в реалността. Малко преди да повика червеникавия залез на помощ, слънцето срамежливо надничаше през раздраната завеса от сиво-синкави облаци. По крайбрежната алея миришеше на окосена трева. Марица течеше забързана и пълноводна. Без да обръща внимание на няколкото рибари, които мълчаха и чакаха подобно на древногръцки философи, съзерцаващи Истината.

Малко кафяво кученце ни подуши, въртейки опашчица. Подари ни няколко секунди от скъпоценното си време. След това бързо загуби интерес и хукна след двете момичета, които бягаха за здраве пред нас.

Неусетно се озовахме на Априловия мост. Спряхме се да погледаме събудения от зимен сън Живот, който минаваше покрай нас. Коли, съдби и хора устремено влизаха и излизаха от Пловдив, използвайки градския шум като караоке, за да напомнят за себе си.

В небето изведнъж се появи странна фигура с форма на остър ъгъл. Бяха ято птици, които летяха в уникален синхрон. Другата дума,

която ми хрумна, докато ги гледахме, беше „целестременист“. (Боже, от колко време не бях ползвал този израз!). Може би днес имаме нужда от повече от това вълшебнo лекарство, за да вземем съдбите си в ръце и да се опитаме да ги променим към по-добро? Може ли имаме нужда от цел, от посока? Може ли?

Спогледяхме се с жена ми, която се усмихна и ми каза:

— Тя е вече тук.

— Коя „тя“? — попитах глупаво аз, докато вдех телефона, за да снимам момента.

— Пролетта — отвърна жена ми, а после вдигна отново глава нагоре.

Ятото птици бавно изчезваше в приятелската прегръдка на късния съботен следобед.

ТЕЗИ ТРИ ДНИ

Три вълнуващи дни. 1000 км по сложните пътища на републиката. Живописни гледки из цялата Златна Добруджа. В малката Каварна със скулптурите на големите Дио^[1] и Жоро Минчев и кротко приседналите край тях трима старци, споделящи красивата есенна утрин в градския парк. На нос Калиакра, където България сякаш потъва в синьо-зелените прегръдки на морето, а едно малко рибарско корабче бавно се отдалечава към хоризонта, следвано от ято кресливи чайки. На магичния Камен бряг, където човешкото и божественото се сливат в едно под тайнствения грохот на вълните, които се разбиват в брега като стари мечти. Там, където се чувстваш целунат от Бог. Казваш си: „По дяволите, България е толкова красива!“. Тичаш с разтворени обятия към червеникавия залез или към лунната пътека, полегнала нежно като жена върху спокойното синьо море.

На високото Шуменско плато, където залезът се спуска над града, а ти имаш чувството, че можеш да го уловиш в шепата си. Там — по широките слънчеви улици и булеварди на гостоприемния Добрич, където е поседнал Йовков с книга в ръка. Или в усмихнатия Ямбол, някъде край Безистена, където онази възрастна госпожа ми каза: „Дано Бог ни помага, но и Той май се измори!“...

Опитвам се да проумея думите на стария моряк чичо Киро Майтапа (Иван Григоров) от българския сериен филм „Васко да Гама от с. Рупча“: „Най-хубавото на всяко пътуване, Васко, е завръщането!“. Опитвам се, но все още ми е трудно, защото все още съм там...

P.S. Дани и бате Жоро, благодарим ви, че ни подарихте тези безценни мигове и сбъднахте една моя мечта! Обичаме ви!

[1] Рони Джеймс Дио — американски рок певец и композитор на рок, хард рок и хеви метъл музика и един от най-великите и влиятелни вокали. Вокалист на групите Елф, Рейнбоу, Блек Сабат, Дио и Heaven & Hell. — Б.авт. ↑

„РОДЕНИ ЗА РОК“

30 ГОДИНИ КОНКУРЕНТ НА СЦЕНА (22.03.18 Г.)

„Не се конкурирайте с «Конкурент»!“ — тази игра на думи ни подхвърли на шега моят тъст в събота, когато изпращаше мен и жена ми в София. Нашата цел — зала „Универсиада“, където „Конкурент“ щяха да забият по повод своя 30-годишен юбилей на сцената.

Пътуването ни започна с настроение. Докато го чакахме на гара Пловдив, влакът дълго време закъсняваше със 7 мин., които в края на краищата се оказаха 8. Говорителката събщи това по високоговорителите с такава гордост, сякаш четеше съчинение на сина си на тема „Обичам мама!“. Шегувахме се, че от БДЖ отново ни предоставят безплатни минути, но няма как — такива са си те — добри самаряни.

София не прояви никакъв интерес към нас, защото бе заета, както винаги, със себе си и своите проблеми. Няколко снежинки, които Баба Марта небрежно беше изтърсила сякаш от полата си, палаво се гонеха в кръг и полепваха по големия син надпис ПОДУЯНЕ. Облаците и ниското слънце бяха сключили някакъв странен договор помежду си, зад който прозираше гордата осанка на Витоша.

Поехме към хотела с жена ми и преговаряхме как тази нощ ще се смени времето и ще спим по-малко. Само няколко часа по-късно в препълнената зала „Универсиада“ имаше само една часова зона и само едно времево измерение — КОНКУРЕНТ! Бате Емо и момчетата просто ни накараха да забравим за „днес“ и „сега“. Потопах всички ни в харизмата на музиката си и ни разчувстваха с текстове си. Защото КОНКУРЕНТ е именно това — неповторима симбиоза от здрав саунд и нежна баладичност в комбинация с откровени, изстрадани, чисто човешки послания. Те ни подтикват да бъдем по-добри и по-възвишени, по-истински. А топлият брилянтен глас на бате Емо прави вярата ми в любовта и хората непоклатима.

Помислих си какъв щастливец съм, щом за пореден път имах възможност да се срещна с любимата си банда и да се насладя на

хитовете, с които съм програмиран — „Аз съм твоят вечен конкурент“, „Конница“, „Кой ли?“, „Мама“, „Можеш ли?“, „Дай ми време“, „Смели сърца“, „Сбъдната мечта“ и т.н.

Не мога обаче да опиша радостта си, когато чух пилотното парче — „Родени за рок“ — от новия албум, който момчетата подготвят. Един истински мелодичен хардрок химн, който аз и всички в залата запяхме веднага, още от първия рефрен, от първия припев. Казах си: „Боже, благодаря Ти! Те продължават да творят изкуство, да правят музика, да ни изпращат послания! Щастлив съм!“. Чакам с нетърпение новата тава! (Простете, но аз съм момче на 80-те.).

Колкото и да не ни се искаше, финалът на това двучасово уникално шоу неусетно настъпи. Накара всички ни да се разпаднем на съставните си части, но какво от това — ние всички там бяхме едно цяло, една кауза — КОНКУРЕНТ!

Излязохме с жена ми в студената софийска вечер, заредени и облагородени, щастливи. Снегът беше спрял. Витрините на магазините и уличните лампи осветяваха широките улици. Шумът на колите се прекъсваше от време на време от онзи специфичен метален звук, идващ от поредния преминаващ трамвай, пълен с хора, тревоги и мечти, пълен със „събота вечер“. От устата ми излизаше пара, защото продължавах да си тананикам „Родени за рок“. Мислех си колко е бил прав тъстът ми сутринта, когато шеговито ни подхвърли играта на думи „Не се конкурирайте с «Конкурент!»“. Искате доказателства? Ще ни трябва много време — цели 30 години, а може би и повече.

ПЪТЯТ КЪМ ХРАМА

Късната неделна утрин щедро обсипваше малкия град със слънчева светлина — като грижовна майка, която старателно къпе детето си. Тихото провинциално безвремие беше навсякъде по улиците на Асеновград. Пред поредния магазин за булчински рокли намръщена продавачка замислено пушеше, пресмятайки вероятно колко много време има още до 14,30 ч. — края на работния й ден, както пишеше на табелата на вратата. На отсрещния тротоар две мили възрастни дами с шарени забрадки продаваха зелки, красиво подредени на пирамида, и ситен арпаджик в мрежи. Някак между другото те обсъждаха на висок глас и цената на лекарствата за високо кръвно, както и възможността за евентуални коледни добавки към пенсиите.

Да, такива са повечето дни в малките градове, но като че ли именно в това се крие тяхното очарование. Във възможността да се потопиш в малкото море от познати лица, улици и миризми. Може би някъде там все още безцелно се шляе и Отговорът на въпроса „Какво ни прави такива, каквито сме?“. Където и да отидем — в Амстердам, Лондон или Сидни — ние го носим със себе си, за добро или лошо.

След минути се озовахме пред един двор, който любезно беше приютил осем господа, разпределени на две маси в два отбора. Като че ли бяхме попаднали на пенсионерска спартакиада по белот. Мъжете бяха погълнати от играта на карти дотолкова, че ако край тях минеше гола жена, те едва ли биха ѝ обърнали внимание.

Градът скоро остана зад нас. Поехме към своята цел — манастира „Св. Петка Мулдавска“. Бяхме го виждали с жена ми преди години, но искахме да се върнем там отново. Ние, хората, обичаме да се връщаме и често го правим. Желанието да минеш отново по познатия булевард, да видиш познатия мирис на коледната елха в хола, който те връща в детството, да усетиш отново допира на устните на любимия човек след дълъг работен ден...

Една приветлива леличка с лилава коса от близките вили ни помогна да поемем по правилния път, докато миеше голям зелен бидон

на външната чешма. Долавяше се аромат на току-що откъснати дюли, оставени в някоя стая да узреят, и прясно нацепени дърва за зимата.

Много скоро се появиха и нашите спътници — склоновете на Западните Родопи. Не съм планинар, но съм сигурен, че няма погостоприемна планина от Родопите.

Гората наоколо беше истинска експлозия от багри: жълто, червено, зелено, оранжево. Сякаш група модерни художници тъкмо бяха приключили игра на пейнтбол помежду си.

Острите камъни с най-различни форми се забиваха в старите ми туристически обувки. Имах чувството, че всеки един от тях символизира безкрайните ми грехове, които сега напомнят за себе си по пътя към храма и търсят възмездие. Наистина ли се раждаме грешни? Децата грешни ли са? Кога успяваме да натрупаме толкова много грехове? Нали животът е твърде кратък? Тези и други екзистенциални въпроси ми се въртяха в главата и имах чувството, че ако сега пред мен се появи Аврелий Августин, Тома Аквински или някой от другите свети отци, щях веднага да му ги задам най-безсрамно.

Вместо тях обаче срещу нас с жена ми се зададе плешив енергичен старец със син анцуг и зелена старовремска туристическа раница.

— Добър ден! — поздрави ни той.

— Добър ден! — отговорихме ние почти в един глас.

Ако поздравя някой непознат в града, може би ще получа псувня, а може и да ме набият. Странно нещо е планината. Тя ни сближава. Показва ни колко сме нищожни, и в същото време ни подканя никога да не забравяме, че преди всичко сме човеци и трябва да останем такива или поне да не спираме да се опитваме.

Пътеката, по която вървахме, изведнъж стана стръмна и тясна. Започнах бавно да осъзнавам как се е чувствал онзи пич Сизиф с проклетия си камък. Не спирахме да се изкачваме, а манастирът все още го нямаше. Имах чувството, че нечия всесилна невидима ръка го мести от време на време и го държи на разстояние от нас. Тогава си спомних, че по тези места често е обикалял Левски. Представих си го как върви към манастира в някоя тъмна есенна вечер. Чух студения вятър, който замята ямурлука му и шума от нападалите борови клонки под цървулите му. Видях го да проверява револвера в пояса си, скрит

до едно писмо с тайно и страшно послание до българите. Долових огромната смелост и решителност в сините му добри очи. Как ми се иска да вярвам, че всеки от нас носи в себе си малка частица от Апостола!

Един паднал клон ме накара да скоча в движение от моята Машина на времето, за да запазя равновесие. А само няколко метра покъсно манастирът изведнъж се показва срамежливо.

Почивката ни продължи близо час. Обядвахме. Нахранихме дружелюбните манастирски котки. А преди да тръгнем, разгледахме църквата. Тогава го видях — малък каменен кръст с надпис „Придох! Видех! Отидох си! Успокой, Господи, душата на грешния твой раб Евтимий!“. Цялата неизбежна мъдрост на живота, събрана в четири изречения. Спрях за миг да го погледам. После с жена ми поехме по пътя обратно, но аз вече не бързах заникъде.

МАГАЗИНЪТ ЗА БЕЛЪО

Докато вървахме с жена ми по „Съединение“, все още се наслаждавах на вкуса от късното следобедно кафе. Истинска блажена симфония от ароматна черна течност и сметана, придаваща ѝ по-богат и мек смисъл. Има нещо свещено в тези две консистенции, нещо загадъчно и тайнствено — като начина, по който се допълват. Някаква езическа харизма на двуначалието в човешката природа. Та какво, по дяволите, е кафето без сметана — теорема без доказателство!

Беше час пик и до нас вече пъплеше градският трафик подобно на голяма гъсеница с безброй пипала. Млада жена в скъпа кола, с малко момиченце на задната седалка, стискаше с едната си ръка волана като важно съдебно доказателство. Говореше нещо на детето и държеше телефона си с другата ръка. Какъв коефициент на полезно действие имат понякога жените! В сравнение с тях много от нас, мъжете, са като първата версия на Windows — с огромен потенциал за безброй подобрения.

От автобус № 15, който също чакаше на светофара, ни гледаха уморено няколко души. Стори ми се, че на челата на всички пишеше с големи букви „ДОСАДА“. Останалата част от пътничкопотока (как звучи само!) представляваха носове, забити надолу — най-вероятно в различни по вид и големина мобилни устройства.

Слънцето вече бавно се приготвяше да си ходи, но лъчите му все още ни галеха закачливо. Спомних си онази стара песен на „Атлас“: „Няма да си купя тъмни очила! Към слънцето ще гледам и ще пея!“. Вместо да пея обаче, анализирахме с жена ми, като двама треньори след мач, изминалия ден, който трябваше да завърши с посещението ни в магазина за бельо. Там ни посрещна изрусена жена на средна възраст, която мило се усмихна и веднага предложи богат асортимент.

Валечка влезе в пробната и аз останах сам, заобиколен от безброй видове и марки гащи, сутиени, чорапогащници, жартиери, халати и какво ли още не. Чувствах се ужасно неловко. Все едно ме бяха хванали да плача по време на индийски филм. Усмихнах се глупаво на продавачката, която ми отвърна със същото. Стрелях се да

не гледам разголените момичета от кутиите със сутиени. Търсех притеснен мъжките чорапи, които да използвам като спасителен пристан за погледа си.

Настаних се до прозореца, между два женски манекена без глави, облечени в оскъдни бански. Над мен беше климатикът, който работеше като грък в петък следобед. А в гърба си усещах как ме удрят една след друга някакви летни денс мелодии от тези, които пускат на килограм по радио „Сити“. След около 10 минути жена ми беше готова с избора си. В този момент видях тези две странни розови приспособления, които стояха до рафта със сутиени. Понечих да попитам продавачката за практическото приложение на това странно изобретение, защото усетих как любопитството ми силно ме дръпна за ръката. Но то веднага се скри зад мен като малко дете, щом чу равния глас на срама ми. Изчаках Валечка да излезе от пробната и тихо ѝ прошепнах:

— За какво се използва онова там? — сочейки с поглед двете големи, розови, пластмасови на вид очи.

Продавачката явно ме беше чула, докато прибираше парите в касата. Усмихна се деликатно и каза:

— Това са женски подплънки за бюст.

— Разбира се — казах аз с неудобство, — какво друго!

Следващите изречения просто ми се изплъзнаха, за което веднага съжалих, но вече беше късно:

— Това е то човешкият прогрес! Едно време нашите момичета си слагаха чорапи!

Настана неловка тишина. Имах чувството, че от радиото са прекъснали летните хитове, за да чуят какво съм изтърсил. Земята под краката ми бавно се разтваряше и аз с удоволствие бих потънал в нея.

Признавам, че не съм се чувствал така глупаво от последния път, когато се опитвах да проумея посланието, закодирано в една картина на Шагал.

Продавачката се усмихна снизходително, а аз побързах да избягам засрамен навън, където изчаках жена ми.

Магазинът скоро щеше да затвори.

БАЛЕТ

Жегата беше наистина ужасна. Лъчите на нахалното юнско слънце упорито се опитваха да преминат през моята импровизирана отбранителна линия — прането на жена ми, което съхнеше мъченически на терасата. Няколко тениски, чаршафи и гащи, излезли току-що от пералнята и ухаещи на прах за пране, ми осигуряваха прохладна защита, жертвайки себе си. Последната преграда пред африканските температури навън се състоеше от две пердетата. Долепени едно зад друго, те приличаха на двама интербригадисти от Гражданската война в Испания. Оставаше само едно от тях да извика „No pasaran!“.

Жегата беше навсякъде около мен, като лепкава натрапчива мисъл за стари дългове или срамежливи страхове.

Опитах се да чета, но буквите сякаш се удряха в стъклото на киндъла ми и се връщаха обратно, подобно на лоши спомени.

Пробвах да се разсея с фейсбук, но вместо това получих поредната порция споделени мъдри мисли, написани неграмотно, от страници с глупави имена. Дойдоха ми в повече и до болка познатите снимки на лавандулови полета и абитуриентки в народни носии с черна лимузина на заден план. Боже, колко предвидими и безидейни са понякога хората! Свити в удобна поза, оцеляващи ден след ден в калъфа на своята тиха посредственост. Колко отчайващи могат да бъдат интелектуалната импотентност и кичът понякога!

Една мързелива муха се опита да ме предизвика да играем на гоненица, но почти веднага се отказа, осъзнавайки цялата абсурдност на ситуацията.

Най-после чух звънеца и изтичах да посрещна жена ми. Обичам да го правя. Това са онези мигове в края на уморения ден, които винаги си крада с огромно удоволствие. Миг безвремие. Миг очакване. Миг трепет. Миг обич. Миг нежност — просто ей така, на входната врата.

Валечка влезе усмихната и извади две покани, като радостно ме информира: „Тази вечер сме на балет в Античния театър! Ще гледаме «Жизел»“.

„Дааа — помислих си аз, — балет... Мъже в чорапогащници, които подскочат безпричинно по някаква сцена и от време на време си подхвърлят един на друг анорексични момичета, гледащи странно и ходещи на палци. Що за изкуство, по дяволите?!“

Нямаше как обаче, вечерта вече беше определена тематично. А и мачове от Световното първенство по футбол щеше да има чак след два дни. Какво ли щеше да стане с Англия? Най-вероятно отново щяха да се провалят.

Не знаей как се е чувствал Иисус по пътя към Голгота, но аз си мислех за него, докато вървахме от вкъщи към Античния театър. И кой знае защо, уличките на Стария град ми се струаха още по-стръмни и тесни. Пристигнахме почти първи. На вратата ни посрещна здраво момче с къса коса, оскубани вежди и избеляла черна тениска с надпис „ОХРАНА“. Хората започнаха да идват и постепенно зад нас се образува опашка. Това ме върна в началото на 90-те години на миналия век, когато опашките за хляб, хранителни продукти и какво ли още не бяха неразделна част от живота ни. Мисля, че те заместваха много успешно днешните социални мрежи. Всъщност сега ми идва на ум, че би било добре, специално за българските условия, Фейсбук да добавят нов бутон — „МРАЗЯ“ или поне „ЗАВИЖДАМ“. Едва ли има друг народ, който да мрази и да си завижда повече на квадратен метър от нас, ганьовците.

„От друга страна — помислих си аз, — къде другаде, ако не в Пловдив, в XXI в. ще се образуват опашки за балет?! В какъв град живеем само!!“

Момчето с мускулите и оскубаните вежди размени няколко думи по радиостанцията, която държеше в епилираната си ръка, след което отвори вратите и ние влязохме.

Местата ни бяха чудесни, а видимостта перфектна. Много скоро обаче пред нас се настаняха група гръцки студенти, които говореха високо на своя странен език и се смееха, сякаш го правеха за последно. Не бях чувал някой така жестоко да тормози вербално буквичката Ц. Горката! Беше подложена на истински изтезания, а момчетата и момичетата просто си обсъждаха нещо на глас. Какво да се прави — разни хора, разни езици!

Много скоро след гръцките възпитаници на Пловдивския университет се появи второ изпитание, което реши всичко —

комарите. Тези безстрашни камикадзета, които Марица щедро ни изпращаше на рояци, подлудиха всички нас, които бяхме пропуснали да вземем мерки предварително.

Едва дочакахме края на първо действие и с жена ми хукнахме обратно към вкъщи, чешейки се в синхрон.

— Е, какво? Хареса ли ти „Жизел“? — попитах аз, без да се старая да прикривам иронията в гласа си.

— Не беше това, което очаквах, а и тези ужасни комари... — отговори тя.

Доволен се готвех да сложа епилог на тази балетна вечер със стария виц за гъркинята, която отишла на шивач и започнала да му обяснява как да й зашие копчетата — „Копце, копце, цакай малко“, когато Валечка продължи:

— Даваш ли си сметка обаче, че там, откъдето сега излязохме, са правили изкуство още преди стотици години? Продължават да го правят и днес.

Изневиделица ме връхлетя онова странно чувство за непреходност. Почесах се няколко пъти. Млъкнах поразен и замислен продължих пътя си към вкъщи, а после дълго не успях да заспя.

РАЗМИСЛИТЕ

РАЗМИСЛИТЕ

Деси Георгиева, XII^а

ВЛЕЗ

Влез и седни до мен. Трябва да поговорим. Виждам в очите ти хилядите въпроси, зад които едва криеш сълзите си. Чувам как Недоволството ти крещи, а гласът му се удря в стените на твоята Болка. Не! Нямам проклетия лист с верните отговори. Проумял съм само онова, което съм изстрадал. Твърде малко е, но мога да го споделя. Усещам умората в теб. Толкова дълго пътуваш вече в автобуса на ежедневието. А маршрутът е все един и същ. Вече знаеш наизуст спирките: „Надежда“ — „Очакване“ — „Реалност“ — „Разочарование“, а после завой на кръговото и обратно. Все си обещаващ, че някой ден ще се качиш на другия, който води до онези, „другите“ спирки — „Истина“, „Мечта“, „Любов“ и най-далечната — „Щастие“.

„Дали някой е стигал чак до там, по дяволите?“ — чувам те как питате в един глас с твоето Недоверие. Разбира се! Сигурен съм в това! Просто не спирай да вярваш и да се стремиш към него — към нашето Щастие, към твоето Щастие!

„Животът е гаден!“ — чух те отново, но не си прав. Животът не е идеален като снимка на остров Санторини, от която лъха на море, слънце и безгрижие. Понякога не всичко се случва така, както на нас ни се иска. Много често нещата се объркват. Но аз вярвам в Живота и го обичам заради самия него — такъв, какъвто е — малко палаво момченце, което прави каквото си иска. Поднася ни изненади, невинаги приятни, невинаги разбираеми, но често ни се усмихва точно тогава, когато имаме най-голяма нужда от това. Ние сме тук, има ни. Можем да изпотим с дъха си стъклото пред себе си. Можем да вървим, влачейки крака през нападалите есенни листа. Можем да си направим няколко балончета с дъвка. Можем да се усмихваме. Вярвам в тези уж „малки“ неща.

„Лесно е да се говори!“ — казваш отново с обида, но аз не мисля така. Трудно е да говорим за Щастията си. Още по-трудно е да вярваме в него. Но трябва да го правим, за да може то да ни чува, да ни се довери и да се убеди, че го заслужаваме.

Много се разприказвах, нали? От професията е. А уж все си обещавам повече да слушам.

Е, стига толкова! А и трябва да слизам. Идва моята спирка, любимата ми. Казва се „Днес“. Някой друг път пак ще поговорим.

ЛЯТОТО

Лятото е копнеж, очакване, импулс. То е малко момче с ожулени колене, което тича босо. Стъпките му остават в пясъка за миг, а после зелено-сините вълни като верен приятел бързо ги заличават.

Дяволитата му усмивка отразява слънчевите лъчи, които се плъзват игриво нагоре по сплъстената му от солената морска вода коса. Сините му живи очи се сливат с необятната синева на хоризонта, а в ушите му звучат крясъците на гларусите и нахалните чайки.

Лятото е мирисът на билки и бор в прохладната гора. Изпададалите наоколо шишарки и шумът от някой кълвач наблизко. То се крие в красивите червени полски макове, които вятърът скитник нежно поклаща от време на време.

Лятото са стотиците светулки в топлата августовска вечер, които приличат на пламъчета от запалки, заблестели сякаш по време на голям концерт заради поредната песен на неуморните щурци.

Лятото са изстудена в хладилника диня, фунийка шоколадов сладолед и пържени тиквички с кисело мляко.

Лятото не задава въпроси и не търси отговори. То подарява спомени на хората. А хората понякога са толкова глупави и не разбират колко тънкообидно е то. Натъжават го със своите грозни приказки за неговия край, за нуждата от компоти, лютеница и топли дрехи за зимата.

Какво му остава на едно лято в такива случаи, освен да се разплаче и да си отиде?! След него остават само следите му в душите.

ЛУДОСТ

Ранно свежо утро. Облаците са осеяли бледосиньото небе — сякаш група непослушни ангели са играли на бой с възглавници там горе. Всички бързаме за някъде, но някак не особено старателно. Все пак е краят на седмицата. В слушалките ми звучи „Конкурент“. (Добре, че Бог и бате Емо са създали тази велика банда!). От двете ми страни се сменят реклами: „Баничарница“, „Компютри“, „Бои и лакове“ и т.н. Като че ли някой бързо прелиства някакъв скучен албум.

Денят след малко ще захвърли пижамата си и ще се усмихне.

Ще му отвърнеш ли с усмивка? Не знаеш как? Лесно е. Прибери телефона си за момент. Вдигни глава нагоре. Виж първите слънчеви лъчи. Усещаш ли вече как ухае на липа? А онази малка птица, която се рее свободно — забеляза ли я?

Дали съм полудял? Може би! Все пак живеем в спирала от абсурди. Но знаеш ли, приятелю, харесвам тази своя лудост.

ЛОДКА ОТ БОРОВИ КОРИ

Помниш ли онези дни, в които рисувахме слънцето само с жълт молив — някъде в горния ляв или десен ъгъл на белия лист? Че къде другаде, ако не там, е мястото на едно детско слънце?! Как улавяхме лъчите му с ръце. Въртяхме се заедно в кръг, смеехме се и не спирахме да бъдем щастливи, защото просто не знаехме, че е възможно. Лъжата, страхът и лицемерието стояха наблизко и завистливо ни зяпаха, но ние все още не ги познавахме. Скачахме с боси крака в локвите след поредния летен дъжд, оставил след себе си мирис на изкъпан асфалт и уморена градска тревожност. Вярвахме, че можем да изпием цялата вода от чешмата, докато студените ѝ струи не намокряха фланелките ни с надпис „Ну, погоди“ и ключовете за вкъщи, които носехме на връзка под тях, а ние оставахме без дъх, загледани високо в синята безпределност над нас. Не знаехме какво означава „вчера“, защото ни се струваше, че живеем в едно непрестанно „сега“, а „утре“-то беше непонятно като задача с думи от учебника по математика и странно като картина на Салвадор Дали.

Помниш ли лодката, издялана от борова кора, лодката на нашето детство, която отдавна отплава в морето от разочарования? Гледам често след нея все още, но отдавна спрях да я чакам обратно, защото в света на възрастните надеждите имат срок на годност.

КОНЕЦ ФИЛЪМА

Ако си бил дете през 80-те години на миналия век, като мен, със сигурност си спомняш някое от онези красиви рисувани съветски филмчета, които единственият канал на БНТ тогава пускаше по това време на годината. В тях белобрад старец с красив червен костюм — Дед Мороз — изсипваше голям чувал, от който падаха снежинки и селото под него бързо побеляваше, потъвайки под дебели преспи пухкав сняг. Следваше финален надпис: „Конец филма“.

Спомням си за това сега, когато вали. Забърсвам от време на време запотения прозорец на автобуса и се радвам на снега. Всъщност не вярвам, че това е просто сняг. Това са нашите надежди за по-добър живот, които обикновено се размножават активно преди Коледа. Нашите желания да стигнем там, накъдето сме тръгнали толкова отдавна. Нашите очаквания да намерим това, което цял живот търсим. И тук-там някоя плаха мечта, която почти е загубила вяра в себе си. Това са те — снежинките, които падат тихо върху нас. Именно те ни карат толкова много да обичаме това време от годината, в което всеки отваря сърцето си и проветрява старателно своя малък свят.

Не, не мисля, че това е просто сняг.

КИНО

Понякога имам чувството, че всички сме в някакво странно, зловещо кино. Седим и гледаме как на големия екран се сменят разни картинки, в които всеки разпознава себе си, своите преживявания, мечти, страхове и чувства, своя живот.

Някои седят на по-хубавите места отпред, други са по-назад. Над нас усещам и ложите, в които някои си мислят, че имат запазени места за цялата прожекция. Какви глупаци! Има и правостоящи. Те са най-прецаканите, но какво да се прави, няма равен старт за всички, а и никога не е имало.

Отвън се чува глъчка, нови хора си купуват билети, влизат и заемат местата си. От време навреме някой отваря една от вратите на салона и съобщава нечие име. Притежателят на името става и тихо напуска. Прожекцията обаче продължава. Впоследствие някои осъзнаваме тъжната истина, че е възможно да чуем името си и да се наложи тихо да излезем. Единственото, което ще отнесем със себе си, са спомените за нашия собствен филм. Но какво, по дяволите, ще остане след нас?!

Местата на напусналите остават празни. Може за кратко да поставиш там чадъра си или надеждите си, които все още не са хванали артрит, но веднага щом чуеш името си, ще си ги вземеш. Такива са шибаните правила.

Някои от време на време си поглеждат часовниците, наивно питайки се колко остава още. Другите стискат страхливо в ръка билета си, който бавно се превръща в мокро парче хартия. А трети просто са разбрали, че този филм ще завърши по различен начин и по различно време за всички.

КОГА?

Кога за последно съблече душата си и заедно гледахте как огненият залез изчезва зад хоризонта като тъжния глас на Демис Русос? Седяхте на ръба на света, с чаша Истина в ръка, и тихо си говорехте за нещо важно. Просто ей така — без злоба, без задръжки, без извинения, без оправдания, без цел и задни мисли.

Пое дълбоко въздух и си каза, че въпреки всичко ти си жив, ти си тук. Помаха на непознатите хора в колите, които следваха като коледни пожелания, една след друга по широкия булевард, осветявайки те с фаровете си като с любопитни очи, и им прости за всичко.

Да, може би биха те помислили за луд или пиян, но какво значение има по дяволите, щом го правиш за себе си?

Кога за последно изрита лицемерието по задника и му каза да се разкара, защото не се страхуваш да бъдеш такъв, какъвто си — да обичаш, да се надяваш, да се страхуваш, да бъдеш себе си, без да се срамуваш, че някой ще сложи пръст в старите ти рани?

Кога за последно засрамен видя паднал изтъркания билет от поредната фалшива игра на късмета и си спомни, че всъщност ти вече си спечелил, че твоето щастие те чака вкъщи, и побърза към него?

Кога за последно почувства, че си струва да продължиш пътя си?
Аз го направих тази вечер.

СИВО

Вали, но не „като из ведро“. Не харесвам този израз! Кой, по дяволите, днес използва ведро?! Дъждът пада тихо и упорито — като думи от устата на човек, който уморено продължава да твърди, че това, което казва, е истина, и бавно сам започва да вярва в нея. Може би трябваше да послушам жена ми и да си взема чадър?! Не обичам да нося със себе си това постижение на човешката цивилизация! Чудя се как ли се е чувствал онзи, който стреля срещу Георги Марков на моста Ватерло в Лондон всеки път след това, когато му се е налагало да носи чадър. А днес сякаш има парад на чадърите (щях да напиша „на хвърчилата“). Големи, малки, скъсани, здрави, шарени, едноцветни. Всички, настанили се важно и удобно в ръцете на бързащите за работа хора.

Сивата пазарджишка утрин плавно прелива в есенните багри наоколо: жълто, червено, оранжево — есента смело е шарила в градската книжка за оцветяване. Дърветата гордо очакват съдбата си. Кой знае какво ще реши зимата — тази строга „втора инстанция“. Те вече са дали поредните си свидни жертви, нападали по земята. Сякаш вървя по Алеята на славата, но вместо звездите на знаменитостите наоколо са пожълтелите тъжни листа.

Слагам качулката на суитшърта си и усещам как тя бавно се превръща в мокро парче плат. Но продължавам да вървя. Няма как! В живота трябва да продължаваме. А накъде? Защо? Това не е толкова важно. По-важното е да си част от тази откачена надпревара с времето, със себе си и с останалите. „Туй наше вечно «утре»“...

Заобикалям внимателно безбройните локви — тези малки парченца от счупено огледало, които някой е разпръснал навсякъде из събуждащия се град. В тях плахо се оглежда новият ден — понеделникът. Той винаги ми е приличал на най-недолюбваното от всички седем деца на г-жа Седмицата. Жал ми е за него! Не познавам човек, който обича да е понеделник. Хората често крият собствените си страхове и неувереност зад недоволството, че „днес е понеделник“. И аз съм един от тях. Осъзнавам го. Опитвам се да си повтарям, че

това е страхотен ден, в който всичко започва отначало. Нов ден. Нова седмица. Нови шансове. Нови възможности. Нови посоки... Опитвам се, но май не ми се получава особено. Продължава тихо да вали.

НЕЖНА ДОМАКИНЯ

Тихата августовска нощ скоро щеше да се прероди в относително прохладна ранна утрин. Събудих се, защото усетих как Майката природа нежно ме вика. Единствено слабият отблясък на близката улична лампа безпокоеше тъмнината, с която очите ми бързо свикнаха. Останах да лежа така още няколко секунди. Жена ми отдавна се беше отпуснала в обятията на съня и странстваше във владенията на Морфей. Точно срещу себе си виждах червената сигнална лампа на изпарителя против комари — сам и горд като стар морски фар. Чувахе се само старателният работохолик бойлерът. Някакво улично куче излая изведнъж нещо много важно и после бързо замлъкна.

Проверих колко е часът — стар навик на пътуващите братя и сестри. Вече беше понеделник. Нов ден. Нова седмица. Ново начало. Хората сякаш имаме нужда да започваме отначало всеки път, когато осъзнаем вродената си невъзможност да контролираме Негово Величество Времето. Имаме желание да започваме „начисто“ и свещен стремеж да забравяме лошото и да вървим „напред“, каквото и да означава това за всеки един от нас.

Точно преди отново да си легна, чух шум от телефона си. Бях забравил интернета включен. Взех го в ръцете си и преди да прекъсна връзката си глобалния свят, проверих какво се случва в паралелната реалност фейсбук. Попаднах на поредния спор на висок стил между хората от една група за книги. Ставаше дума за снимка, на която се виждаха книга, лежаща затворена върху два женски крака (подчертавам — също затворени), и един палец с яркочервен нокът отстриани. Доколкото успях да проследя хрониката на събитията, собственичката на палеца и книгата беше изправена до стената от другарския съд на групата. Беше защитила вече избора си на четиво и безстрашно съобщаваше на всички, че бърка пълен и кратък член. В коментар под нейния някой предлагаше да я изгорят на клада заради този непростим грях. Впечатли ме обаче друга дама, която твърдеше, че всички, които харесват „Аз още броя дните“, са „нежни домакини“.

„Супер! — помислих си аз. — Научих нещо ново за себе си! Аз съм «нежна домакиня»“.

Понечих да напиша своя авторитетен коментар и аз, но в същия момент телефонът ми се изключи. Приех това като поличба да не се замесвам. Стигаше ми участието в този странен социален експеримент. Хубаво е да имаш позиция и да умееш да я изразяваш, но също така е хубаво понякога да я запазваш за себе си като крайчето на хляба или последната лъжица от плънката за пълнени чушки. Сигурен съм, че ако човечеството мислеше по този начин, щеше да си спести половината войни и катаклизми в своята история.

Сложих телефона да се зареди. Легнах и си пуснах моята лична пералня на спомените на дълга програма, за да заспя отново. Навън една кола мина по нашата улица и бавно изчезна в нощта.

„ЩЕ УСПЕЕШ ЛИ?“

„Побързай!“ — каза Нетърпението.

„Идвам, идваааааам!“ — отвърна задъханата Надежда.

„Ще успееш ли?“ — жлъчно подметна Времето.

„Ще успееш ли?... Ще успееш ли?... Ще успееш ли?“... — повтори като ехо нахалното Съмнение.

Издание:

Автор: Илия Михайлов

Заглавие: Когато вали

Издание: първо

Издател: „Беллопринт“

Град на издателя: Пазарджик

Година на издаване: 2019

Тип: проза

Националност: българска

Печатница: „Беллопринт“ ООД

Редактор: Георги Спасов

Коректор: Жана Цветанова

ISBN: 978-954-684-455-2

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/9893>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.